

Návrh směrnice o odpovědnosti za umělou inteligenci a revidovaná směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky: zhodnocení potenciálu naplnění deklarovaných cílů nové úpravy

Klára Krbušek*

Abstrakt: Využití umělé inteligence přináší jak výhody, tak rizika, což ji staví do popředí zájmu pro regulaci jak na úrovni jednotlivých států, tak nadnárodních organizací. Na úrovni Evropské unie došlo k přijetí aktu o umělé inteligenci ve formě nařízení s cílem eliminovat rizika spojená s užitím umělé inteligence. Toto nařízení však nezaručí úplnou ochranu před možnými škodami. Specifické vlastnosti umělé inteligence mohou dle současných odpovědnostních právních norem ztížit až znemožnit poškozeným uplatnění jejich nároku na náhradu škody. Evropská komise z tohoto důvodu představila návrh směrnice o odpovědnosti za umělou inteligenci a dále návrh revidované směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky. Společným cílem obou návrhů je zajištění účinného odškodnění poškozených osob a přispění k právní jistotě subjektů práva v případech zahrnujících umělou inteligenci. Článek posuzuje, zda je tato úprava schopna dosáhnout stanovených cílů v kontextu specifických vlastností umělé inteligence, které představují nové výzvy pro tradiční právní rámce. Úvodní část představuje téma a předchozí iniciativy EU v této oblasti. Následuje rozbor příslušných směrnic, jejich působnosti, rozdílů mezi nimi a některých nedostatků. Zvláštní pozornost je věnována nástrojům, které mají k vytčeným cílům přispět, a to pravidlům pro zpřístupnění důkazů a vyvratitelným právním domněnkám. Závěrečná kapitola shrnuje klíčová zjištění, identifikuje nedostatky v předmětné úpravě a navrhuje možné změny pro efektivnější dosažení stanovených cílů.

Klíčová slova: umělá inteligence, odpovědnost, odpovědnost za umělou inteligenci, náhrada škody, vada výrobku, akt o umělé inteligenci

Úvod

Umělá inteligence („AI“) je oborem s více než 70letou historií.¹ Svého významu mimo akademickou sféru dosáhla AI však až v posledních několika letech.² Využití AI přináší lidstvu jak celou řadu výhod, tak i rizik. Podpora vývoje AI a vypořádání souvisejících rizik se tak staly prioritou jak pro jednotlivé státy, tak nadnárodní organizace.

* Mgr. Klára Krbušek, externí doktorandka, katedra občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, a samostatná advokátka. E-mail: klara.krbusek@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-2290-5927>.

¹ Pojem „umělá inteligence“ poprvé oficiálně zazněl v roce 1956, kdy ho použil Marvin Minsky (matematik a kognitivní vědec) a John McCarthy (informatik působící toho času na Standfordské univerzitě) v rámci letního výzkumného projektu na umělou inteligenci na Dartmouth College ve státě New Hampshire. Základy oboru však byly položeny dříve Alanem Turingem, britským matematikem, který v roce 1950 publikoval článek „*Computing Machinery and Intelligence*“, klíčový pro další rozvoj oboru, v němž popsal, jak vytvořit inteligentní stroje, a zejména, jak testovat jejich inteligenci (viz např. HAENLEIN, Michael – KAPLAN, Andreas. A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence. Online. *California Management Review*. 2019, Vol. 61, No. 4, s. 5–14 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0008125619864925>).

² Ibidem.

Předsedkyně Evropské komise (dále jen „Komise“) Ursula von der Leyenová v rámci jí představených cílů pro Komisi na období 2019–2024 nazvaných „*Unie, která si klade vyšší cíle*“³ oznámila, že Komise předloží právní předpisy pro koordinovaný evropský přístup k lidským a etickým důsledkům AI. V návaznosti na toto oznámení zveřejnila Komise dne 19. 2. 2020 bílou knihu o umělé inteligenci – evropský přístup k excelenci a důvěře.⁴ Bílá kniha nastiňuje politické možnosti k dosažení dvojího cíle, a to podpory zavádění AI a vypořádání se s riziky spojenými s některými způsoby využívání této technologie. Pro splnění druhého cíle představila Komise dne 21. 4. 2021 návrh aktu o umělé inteligenci (dále jen „Návrh AI Aktu“).⁵ Ke dni předložení tohoto článku k publikaci byl Návrh AI Aktu schválen Evropským parlamentem („AI Akt“)⁶ a podléhá dále formálnímu schválení Radou EU.⁷ AI Akt usiluje o vytvoření ekosystému důvěry tím, že stanovuje právní rámec pro důvěryhodnou AI.⁸ AI Akt představuje nejkompexnější úpravu regulace AI na světě. Mezi cíle AI Aktu patří mimo jiné zajištění toho, aby systémy AI⁹ uváděné a používané na trhu Evropské unie („EU“) byly bezpečné a byly v souladu se stávajícími právními předpisy o základních právech a hodnotách EU.¹⁰ AI Akt k dosažení tohoto cíle stanovuje zejména poskytovatelům¹¹ a zavádějícím subjektům¹² systémů AI povinnosti v závislosti na

³ Evropská komise, Generální ředitelství pro komunikaci, LEYEN, Ursula. Unie, která si klade vyšší cíle: moje agenda pro Evropu: politické směry pro příští Evropskou komisi, 2019–2024. In: *Publications Office of the European Union* [online]. 2019 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2775/09878>.

⁴ Bílá kniha o umělé inteligenci – evropský přístup k excelenci a důvěře, COM(2020) 65 final, 19. 2. 2020.

⁵ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (akt o umělé inteligenci) a mění určité legislativní akty unie, COM(2021) 206 final, 21. 4. 2021.

⁶ AI Akt byl schválen legislativním usnesením Evropského parlamentu dne 13. 3. 2024 a dne 19. 4. 2024 byla schválena jeho oprava. S ohledem na závazek Rady EU vůči Evropskému parlamentu k jeho schválení (viz následující poznámka pod čarou) je tak verze schválená Evropským parlamentem (ve znění její opravy) konečnou verzí. Tento článek odkazuje na verzi schválenou Evropským parlamentem ve znění její opravy, pokud není uvedeno, že se jedná o Návrh AI Aktu, tedy návrh předložený Komisí dne 21. 4. 2021.

⁷ S ohledem na politický závazek Rady EU vůči Evropskému parlamentu k jeho schválení (dne 8. 12. 2023 byla mezi Radou EU a Evropským parlamentem dosažena politická dohoda o podobě AI Aktu v rámci tzv. dialogu a následně se zástupce Rady EU dopisem ze dne 2. 2. 2024 zavázal schválit postoj Evropského parlamentu v souladu s čl. 294 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie) se jedná již o formální krok.

⁸ Viz s. 1 důvodové zprávy k Návrhu AI Aktu.

⁹ AI Akt nestanovuje a neužívá pojem „umělá inteligence“, ale pracuje s pojmem „systém umělé inteligence“, který v čl. 3 odst. 1 AI Aktu definuje následovně: „*Strojový systém navržený tak, aby fungoval s různými úrovněmi autonomie, který může po zavedení vykazovat adaptabilitu a který z obdržených vstupů odvozuje pro explicitní nebo implicitní cíle to, jak generovat výstupy, jako jsou predikce, obsah, doporučení nebo rozhodnutí, které mohou ovlivnit fyzické nebo virtuální prostředí.*“ Vedle systémů umělé inteligence se AI Akt dále vztahuje na tzv. obecné modely umělé inteligence. Obecný model umělé inteligence definuje AI Akt v čl. 3 odst. 63 následovně: „*Model AI [pozn. zkratka AI znamená v rámci AI Aktu umělou inteligenci], včetně případů, kdy je tento model AI trénován velkým množstvím dat s využitím vlastního dohledu ve velkém měřítku, který vykazuje významnou obecnost a je schopen kompetentně plnit širokou škálu různých úkolů bez ohledu na způsob, jakým je daný model uveden na trh, a který lze začlenit do různých navazujících systémů nebo aplikací, s výjimkou modelů AI, které se používají pro činnosti výzkumu, vývoje nebo činnosti zaměřené na tvorbu prototypů před jejich uvedením na trh.*“

¹⁰ Viz s. 3 důvodové zprávy k Návrhu AI Aktu.

¹¹ Čl. 3 odst. 3 AI Aktu definuje poskytovatele následovně: „*Fyzická nebo právnická osoba, orgán veřejné moci, agentura nebo jiný subjekt, který vyvíjí systém AI či obecný model AI nebo nechává vyvíjet systém AI či obecný model AI a uvádějí je na trh nebo které uvádějí systém AI do provozu pod svým vlastním jménem nebo ochrannou známkou, ať už za úplatu, nebo zdarma.*“

¹² Čl. 3 odst. 4 AI Aktu definuje zavádějící subjekt následovně: „*Jakákoli fyzická nebo právnická osoba, veřejný orgán, agentura nebo jiný subjekt, které v rámci své pravomoci využívají systém AI, s výjimkou případů, kdy je systém AI využíván při osobní neprofesionální činnosti.*“

úrovni rizika plynoucího z příslušného systému AI.¹³ Pravidla stanovená AI Aktem však nezajistí, že užitím systému AI nevznikne škoda. AI Akt neupravuje nároky poškozených osob ani nestanovuje pravidla pro náhradu škody.

Komise si však uvědomuje, že specifické vlastnosti AI, včetně její složitosti, autonomie a neprůhlednosti (tzv. efekt „černé skříňky“), mohou poškozeným osobám ztížit nebo prodražit identifikaci odpovědné osoby a prokázání podmínek nutných k úspěšnému uplatnění nároku na náhradu škody.¹⁴ Z tohoto důvodu Komise představila dne 28. září 2022 návrh směrnice o odpovědnosti za umělou inteligenci (dále jen „Návrh AILD“).¹⁵ Ke dni předložení tohoto článku k publikaci je Návrh AILD projednáván v rámci pracovních orgánů Rady EU¹⁶ a na úrovni Evropského parlamentu čeká na stanovisko Výboru Evropského parlamentu pro právní záležitosti.¹⁷ K Návrhu AILD se dále dne 25. ledna 2023 vyjádřil Hospodářský a sociální výbor.¹⁸ Návrh AILD má zajistit, že osoby, které utrpí škodu v důsledku systému AI, budou mít rovnocennou ochranu jako v případě škody způsobené věcí, která AI nevyužívá.¹⁹

Společně s Návrhem AILD představila Komise dále návrh revidované směrnice o odpovědnosti za vadné výrobky (dále jen „Návrh revidované PLD“),²⁰ která má nahradit současnou směrnici o odpovědnosti za vadné výrobky (dále jen „PLD“).²¹ Záměrem Návrhu revidované PLD je mimo jiné zajistit, že pravidla odpovědnosti reflektují povahu a rizika výrobků v digitálním věku a oběhovém hospodářství.²² Na rozdíl od Návrhu AILD zaznamenal Návrh revidované PLD významný legislativní posun. Ke dni předložení tohoto článku k publikaci byl Návrh revidované PLD schválen Evropským parlamentem („Revidovaná PLD“)²³ a podléhá dále formálnímu schválení Radou EU.²⁴

¹³ Dle AI Aktu lze rozlišovat následující úrovně rizika: 1) nepřijatelné riziko, 2) vysoké riziko, 3) omezené a 4) nízké riziko.

¹⁴ Viz s. 1 důvodové zprávy k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o přizpůsobení pravidel mimosmluvní občanskoprávní odpovědnosti umělé inteligenci (směrnice o odpovědnosti za umělou inteligenci), COM(2022) 496 final, 28. 9. 2022.

¹⁵ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o přizpůsobení pravidel mimosmluvní občanskoprávní odpovědnosti umělé inteligenci (směrnice o odpovědnosti za umělou inteligenci), COM(2022) 496 final, 28. 9. 2022.

¹⁶ Viz informace ke stavu projednávání v rámci Rady EU obsažená na webových stránkách EUR-Lex, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=CELEX:52022PC0496>.

¹⁷ Viz informace ke stavu projednávání v rámci Evropského parlamentu obsažená na stránkách Evropského parlamentu ke stavu projednání právních předpisů „Legislative Observatory“, která je dostupná z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2022/0303\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2022/0303(COD)&l=en).

¹⁸ Viz informace ke stavu projednání obsažená na webových stránkách EUR-Lex, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=CELEX:52022PC0496>.

¹⁹ Viz s. 2 důvodové zprávy k Návrhu AILD.

²⁰ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o odpovědnosti za vadné výrobky, kterou se zrušuje směrnice Rady 85/374/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky, COM(2022) 495 final, 28. 9. 2022.

²¹ Směrnice Rady ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky (85/374/EHS).

²² Viz s. 2 důvodové zprávy k Revidované PLD.

²³ Revidovaná PLD byla schválena legislativním usnesením Evropského parlamentu dne 12. 3. 2024. S ohledem na závazek Rady EU vůči Evropskému parlamentu k jeho schválení je tak verze schválená Evropským parlamentem (po jazykové korektuře) konečnou verzí. Tento článek odkazuje na verzi schválenou Evropským parlamentem, pokud není uvedeno, že se jedná o „Návrh revidované PLD“, tedy návrh předložený Komisí dne 28. 9. 2022.

²⁴ S ohledem na politický závazek Rady EU vůči Evropskému parlamentu k jeho schválení (dne 14. 12. 2023 byla mezi Radou EU a Evropským parlamentem dosažena politická dohoda o podobě Revidované PLD v rámci tzv. dialogu a následně se zástupce Rady EU dopisem ze dne 24. 1. 2024 zavázal schválit postoj Evropského parlamentu v souladu s čl. 294 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie) se jedná již o formální krok.

Společným cílem Návrhu AILD a Revidované PLD (dále společně jako „Nové směrnice“) je zajištění účinného odškodnění poškozených osob a zabránění vzniku mezer v odpovědnosti v důsledku specifických vlastností AI. Dalším neméně význačným cílem je přispění k právní jistotě subjektů práva a předejití situacím, kdy soudy budou o nárocích rozhodovat nepředvídatelně.²⁵

Cílem tohoto článku je zhodnocení toho, zda předmětná právní úprava je schopna dosáhnout vytčených cílů, jakož i představit některé návrhy na její úpravu, které by mohly k dosažení těchto cílů přispět. Tento článek však není kompletním zhodnocením příslušné úpravy.

Pro kontext z hlediska celosvětového přístupu k regulaci AI je nutné poznamenat, že regulace AI představená EU je doposud nejkomplexnější regulací AI na světě. Některé státy a nadnárodní organizace však rovněž učinily významné kroky k regulaci AI. Například dne 14. března 2024 došlo k finalizaci rámcové úmluvy Rady Evropy o umělé inteligenci, lidských právech, demokracii a právním státu ze strany Výboru pro umělou inteligenci.^{26, 27} Úmluva dále podléhá přijetí ze strany Výborů ministrů a následně bude otevřena k podpisu pro příslušné státy. Úmluva bude představovat první závaznou mezinárodní dohodu o AI na světě a stanovuje zásady a pravidla pro AI ve vztahu k lidským právům, demokracii a právnímu státu. Úmluva se rovněž týká nápravných opatření za porušení lidských práv v důsledku činností systémů AI. Článek 14 odst. 1 úmluvy ukládá povinnost přijmout či zachovat opatření k zajištění přístupu k dostupným a účinným prostředkům nápravy za porušení lidských práv v důsledku činností systémů AI. K tomu, aby byl prostředek účinný, musí být dle důvodové zprávy k úmluvě schopen přímo napravit nastalou situaci.²⁸ Dostupným prostředkem dle důvodové zprávy k úmluvě je takový prostředek, který představuje dostatečné procesní záruky k tomu, aby byl pro dotčenou osobu smysluplný.²⁹

Nejvýznamnější ekonomiky světa jako USA³⁰ a Čína³¹ doposud představily či přijaly pouze dílčí úpravu týkající se AI. Úpravu, která se týká jak veřejnoprávní, tak soukromo-

²⁵ Viz např. body 5 a 6 Návrhu AILD a s. 2, 5 a 11 Návrhu revidované PLD.

²⁶ Viz tisková zpráva Rady Evropy, kde její generální tajemník, Marija Pejčinović Burić, informovala o konečné podobě úmluvy. Tisková zpráva je dostupná z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/artificial-intelligence-human-rights-democracy-and-the-rule-of-law-framework-convention>. Text úmluvy je dostupný z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680aee411#_Toc161399795.

²⁷ Výbor pro umělou inteligenci byl založen na základě rozhodnutí Výborů ministrů Rady Evropy dne 11. 9. 2019 (viz rozhodnutí Výborů ministrů, které je dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680972f20). Úkolem Výboru pro umělou inteligenci bylo prozkoumat proveditelnost a možné prvky právního rámce pro vývoj, koncepci a aplikaci umělé inteligence, a to při zohlednění norem Rady Evropy v oblasti lidských práv, demokracie a právního státu, jakož i příslušných stávajících mezinárodních právních nástrojů (viz – rozhodnutí schválené Výborem ministrů Rady Evropy dne 11. 9. 2019, které je dostupné z: <https://rm.coe.int/cahai-2020-2021-rev-en-pdf/16809fc157>).

²⁸ Viz bod 98 důvodové zprávy k úmluvě, dostupná z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680af0734.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Významný krok na území USA týkající se regulace AI představuje nařízení vydané prezidentem Bidenem dne 30. října 2023, které se týká koordinovaného přístupu celé federální vlády k bezpečnému a odpovědnému vývoji umělé inteligence (nařízení je dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/10/30/executive-order-on-the-safe-secure-and-trustworthy-development-and-use-of-artificial-intelligence/>). Vzhledem k tomu, že se nejedná o právní předpis přijatý Kongresem, ale o nařízení, je jeho okamžitý účinek do značné míry omezen na vládní agentury, smlouvy, projekty a programy dávek, nad nimiž má prezident jako hlava výkonné moci pravomoc.

³¹ Například v roce 2022 nabylo účinnosti nařízení týkající se doporučovacích algoritmů pro internetové informační služby; v roce 2023 dále nabylo účinnosti nařízení o hluboké syntéze, které se zaměřuje na používání technologií hluboké syntézy k poskytování internetových informačních služeb a potom nařízení o generativní AI, které upravuje vývoj a používání generativních technologií AI k poskytování služeb.

právní regulace AI, představila např. Brazílie v rámci návrhu zákona č. 2338 z roku 2023. Tento návrh zákona mimo jiné stanovuje civilněprávní pravidla odpovědnosti za škodu způsobenou provozovateli či uživateli systémů AI.³²

Je tak zřejmé, že Nové směrnice nepředstavují ojedinělý počín týkající se stanovení odpovědnostních pravidel za provoz a užívání AI a z hlediska dodržování nadnárodních závazků a mezinárodních přístupů k regulaci AI znamenají krok správným směrem.

1. Důvody k přijetí nové úpravy

Komise v důvodové zprávě k Návrhu AILD uvedla, že stávající pravidla týkající se občanskoprávní odpovědnosti, zvláště ta založená na zavinění, nejsou vhodná pro vypořádání nároků na náhradu škody způsobených výrobky a službami využívajícími AI.³³ Nevhodnost těchto pravidel dle Komise spočívá ve specifických vlastnostech AI,³⁴ které zahrnují složitost,³⁵ autonomii³⁶ a netransparentnost (nazýváno jako efekt „černé skříňky“).³⁷ Pro poškozené osoby tak může být obtížné nebo neúnosně nákladné identifikovat odpovědnou osobu a unést důkazní břemeno k prokázání svého nároku (zvláště ve vztahu k zavinění a příčinné součinnosti).³⁸ Poškozeným osobám rovněž u škod způsobených AI mohou vzniknout vysoké náklady již před zahájením samotného soudního řízení a soudní řízení mohou trvat významně delší dobu oproti případům, které AI nezahrnují. Z tohoto důvodu tak poškozené osoby mohou být odrazeny od uplatnění nároku na odškodnění.³⁹ Tyto výzvy představované AI pro stávající odpovědnostní normy byly Komisí rovněž identifikovány ve zprávě doprovázející bílou knihu ze dne 19. 2. 2020.⁴⁰

Návrh AILD vychází taktéž z poznatků obsažených ve zprávě⁴¹ vydané Expertní skupinou pro právní odpovědnost a nové technologie⁴² a ve srovnávací právní studii týkající

³² Viz návrh zákona 2338 z roku 2023, který je dostupný z: <https://www25.senado.leg.br/web/atividade/materias/-/materia/157233>.

³³ Viz s. 1 důvodové zprávy k Návrhu AILD.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Složitost spočívá jak v mnohosti subjektů zapojených v digitálním ekosystému (což činí obtížné identifikovat osobu odpovědnou za způsobenou škodu), tak v samotné složitosti užitých algoritmů – viz např.: *Liability for artificial intelligence and other emerging digital technologies*. In: *Publications Office of the European Union* [online]. Evropská komise, Generální ředitelství pro komunikaci, 2019, s. 33 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/573689>.

³⁶ Nové technologie stále častěji vykonávají úkoly s čím dál menší či žádnou lidskou kontrolou či dohledem. Díky schopnosti samoučení jsou samy schopny měnit původní algoritmy, a to v závislosti na externích datech shromážděných v průběhu jejich provozu. Výběr dat a míra jejich vlivu na výsledek je neustále měněn samotnými vyvíjejícími algoritmy – viz např. Evropská komise. *Liability for artificial intelligence and other emerging digital technologies*, s. 33.

³⁷ Čím složitějšími se digitální technologie stávají, tím méně se stávají srozumitelnými procesy, které zapříčinily škodu. Schopnost samoučení těchto technologií může vést k efektu černé skříňky, kdy jsme sice schopni testovat účinky těchto technologií, ale nejsme schopni jim příliš porozumět. Je proto čím dál těžší pro poškozené osoby vůbec identifikovat tyto technologie jako případný zdroj škody, natož potom určit důvod způsobení škody. Potom co poškozené osoby obdrží náhradu škody od škůdce, je následně stejně obtížné i pro škůdce prokázat svůj nárok – viz např. Evropská komise. *Liability for artificial intelligence and other emerging digital technologies*, s. 33.

³⁸ Např. s. 1 důvodové zprávy k Návrhu AILD a bod 3 preambule Návrhu AILD.

³⁹ Např. s. 1 důvodové zprávy k Návrhu AILD.

⁴⁰ Zpráva o dopadech umělé inteligence, internetu věcí a robotiky na bezpečnost a odpovědnost, COM(2020) 64 final, 19. 2. 2020.

⁴¹ Viz *Liability for artificial intelligence and other emerging digital technologies*.

⁴² Jedná se o expertní skupinu, kterou v červnu 2018 zřídila Evropská komise s cílem poskytovat poradenství ohledně strategie umělé inteligence.

se občanskoprávní odpovědnosti za AI,⁴³ která byla zadána Generálním ředitelstvím pro spravedlnost a spotřebitele a jejímž cílem bylo poskytnout přehled současné deliktivní právní úpravy v rámci EU, která by se vztahovala k odpovědnosti za AI. Studie dochází k závěru, že dle současných odpovědnostních právních režimů nebude mnoho systémů AI spadat do odpovědnostních režimů založených na objektivní odpovědnosti a poškozené osoby tak budou uplatňovat své nároky dle pravidel založených na zavinění, tj. subjektivní odpovědnosti. Procesní a hmotněprávní překážky při prokazování zavinění v kombinaci s nalézáním vhodného měřítka k posouzení míry lidského jednání, které je označováno za závadné, mohou vést k tomu, že pro osoby poškozené systémem AI může být velmi obtížné získat náhradu škody podle současných deliktivních právních norem.⁴⁴

V roce 2018 Komise zhodnotila a přezkoumala v rámci programu pro účelnost a účinnost právních předpisů (program REFIT) PLD mimo jiné z hlediska její vhodnosti pro nové digitální technologie, jako jsou internet věcí a autonomní systémy.⁴⁵ V rámci hodnocení byly mimo jiné ve vztahu k nově vznikajícím technologiím zjištěny následující nedostatky PLD: 1) problematika důkazního břemene, kdy je pro spotřebitele zejména v technicky složitých případech obtížné získat potřebné informace k tomu, aby byli schopni prokázat příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a způsobenou škodou; 2) nejasnost ohledně aplikace definice výrobku na software a digitální služby (v případě nově vznikajících digitálních technologií se stírá hranice mezi výrobkem a službami); 3) nejasnost ohledně aplikace definice výrobce ve vztahu k novým technologiím, neboť nové technologie je možné jednoduše měnit, upravovat a kombinovat se službami, a tak se může tato definice ve své současné podobě stát obsoletní; 4) vhodnost rozšíření rozsahu škody, které jsou dle PLD odškodňovány na čistou ekonomickou újmu a škodu na životním prostředí; 5) kritéria pro určení vadnosti výrobku, kdy tato vyžadují přizpůsobení novým výzvám, jako je například narušení soukromí nebo jejich aplikace ve vztahu k autonomnímu jednání; a 6) hranice škody převyšující 500 eur je nepřiměřeně limitující pro uplatnění nároků na náhradu škody.⁴⁶

Předmětná úprava následuje na usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. 10. 2020,⁴⁷ který přijal z vlastní iniciativy usnesení podle článku 225 SFEU,⁴⁸ v němž vyzval Komisi k přijetí návrhu pravidel občanskoprávní odpovědnosti za AI na základě článku 114 SFEU. V usnesení Evropský parlament poukázal obdobně jako Komise na rizika spojená s odškodněním poškozených osob z důvodu specifických vlastností AI.⁴⁹ Dále Evropský par-

⁴³ KARNER, Ernst – KOCH, Bernhard A. – GEISTFELD, Mark A. Comparative law study on civil liability for artificial intelligence. In: *Publications Office of the European Union* [online]. Evropská komise, Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele, 2021 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/77360>.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 109.

⁴⁵ Důvodová zpráva k Návrhu revidované PLD, s. 1; Evaluation of Council Directive 85/374/EEC on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products : final report. In: *Publications Office of the European Union* [online]. Evropská komise, Generální ředitelství pro vnitřní trh, průmysl, podnikání a malé a střední podniky, 2018, s. 3 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2873/477640>.

⁴⁶ *Evaluation of Council Directive 85/374/EEC on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products: final report*, s. 61.

⁴⁷ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. října 2020 obsahující doporučení Komisi k režimu občanskoprávní odpovědnosti za umělou inteligenci (2020/2014(INL)).

⁴⁸ Smlouva o fungování Evropské unie.

⁴⁹ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. října 2020 obsahující doporučení Komisi k režimu občanskoprávní odpovědnosti za umělou inteligenci (2020/2014(INL)), bod 6 úvodu.

lament poukázal na nutnost revize PLD a jejího přizpůsobení digitálnímu světu z důvodu zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitelů a zajištění právní jistoty jak pro spotřebitele, tak podniky.⁵⁰

Evropský parlament uvedl, že nová úprava týkající se odpovědnosti za systémy AI by měla mít formu jedině nařízení, aby mohl být dosažen skutečně jednotný digitální trh.⁵¹ Evropský parlament také Komisi navrhl zvážení možnosti nahrazení PLD formou nařízení namísto směrnice.⁵²

Evropský parlament v usnesení doporučil, aby provozovatelé vysoce rizikových systémů AI nesli objektivní odpovědnost za veškerou újmu v kombinaci s povinným pojištěním⁵³ a na ostatní provozovatele systémů AI (tj. nikoli systémy s vysokým rizikem) se vztahovala subjektivní odpovědnost se specifikovanými liberačními důvody.⁵⁴ Objektivní odpovědnost byla Evropským parlamentem doporučena z důvodu výzev, které systémy AI představují pro stávající režimy občanskoprávní odpovědnosti, a zvýšeného rizika ohrožení veřejnosti autonomními systémy AI spojenými s inherentním rizikem.⁵⁵ Tato doporučení Evropský parlament zdůraznil rovněž ve svém následujícím usnesení z května 2022.⁵⁶

S přihlédnutím kromě jiného k výše uvedeným skutečnostem a doporučením přistoupila Komise k předložení nové právní úpravy. Právním základem Nových směrnic je článek 114 SFEU.⁵⁷ Otázkou však je, zda je tento článek správným právním základem ve vztahu k cílům a obsahu Nových směrnic a nehrozí (v případě jejich přijetí) jejich zrušení ze strany SDEU.^{58,59} Článek 114 SFEU je ústředním ustanovením SFEU o harmonizaci právních předpisů členských států EU. Tento článek slouží k dosažení cíle vnitřního trhu stanoveného v článku 26 SFEU, tj. vytvoření a zajištění fungování prostoru bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Dle judikatury SDEU lze článek 114 SFEU použít jako právní základ pouze tehdy, pokud je z právního předpisu skutečně a objektivně zřejmé, že jeho účelem je zlepšit podmínky pro vytvoření a fungování vnitřního trhu.⁶⁰ Dále lze dle judikatury SDEU článek 114 SFEU využít jako právní základ k zabránění vzniku nových překážek obchodu v důsledku rozdílného vývoje vnitrostátních právních předpisů za předpokladu, že vznik takových překážek je pravděpodobný a že dané opatření má těmto překážkám zabránit,⁶¹ anebo k potírání narušování hospodářské soutěže.⁶²

⁵⁰ Ibidem, bod 8 úvodu.

⁵¹ Ibidem, bod 3 a 5 úvodu.

⁵² Ibidem, bod 8 úvodu.

⁵³ Ibidem, příloha, část B. (znění požadovaného návrhu), čl. 4.

⁵⁴ Ibidem, příloha, část B. (znění požadovaného návrhu), čl. 8.

⁵⁵ Ibidem, bod 14 úvodu.

⁵⁶ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 3. května 2022 o umělé inteligenci v digitálním věku (2020/2266(INI)).

⁵⁷ Viz důvodová zpráva k Návrhu revidované PLD, s. 5 a důvodová zpráva k Návrhu AILD, s. 5.

⁵⁸ Soudní dvůr EU.

⁵⁹ Nedostatečný právní základ vedl v minulosti ke zrušení několika právních předpisů EU ze strany SDEU. Např. se jedná o rozsudek SDEU ze dne 30. 5. 2006 ve spojených věcech C-317/04 a C-318/04, *Evropský parlament v. Rada EU*, ECLI:EU:C:2006:346 a rozsudek SDEU ze dne 5. 10. 2000 ve věci C-376/98 *Spolková republika Německo v. Evropský parlament a Rada EU*, ECLI:EU:C:2000:544.

⁶⁰ Viz např. rozsudek SDEU ze dne 22. 1. 2014 ve věci C-270/12, *Spojené království Velké Británie a Severního Irsku v. Evropský parlament a Rada EU*, EU:C:2014:18, bod 113.

⁶¹ Viz např. rozsudek SDEU ze dne 8. 6. 2010 ve věci C-58/08, *The Queen, na žádost Vodafone Ltd a další v. Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform*, EU:C:2010:321, bod 33.

⁶² Viz např. rozsudek SDEU ze dne 10. 12. 2002 ve věci C-491/01, *British American Tobacco (Investments) a Imperial Tobacco Ltd*, ECLI:EU:C:2002:741, bod 60.

2. Základní představení nových směrnic a hlavních rozdílů

Nové směrnice následují současný dvojkolejný režim mimosmluvní odpovědnosti, který je možné aplikovat na systémy AI v rámci EU, a to vysoce harmonizovaný odpovědnostní režim v rámci PLD a dále odpovědnostní režimy jednotlivých členských států.⁶³ Tyto dva režimy jsou aplikovány paralelně. Současný dvojkolejný systém byl také pravděpodobně důvodem k učinění dvou návrhů, které se týkají odpovědnosti za AI.⁶⁴ Vzhledem k tomu, že Revidovaná PLD směřuje ke svému konečnému přijetí, nelze již v tomto ohledu očekávat odchýlení v tomto směru. Sjednocení předmětné právní úpravy v rámci jednoho právního předpisu – ideálně ve formě nařízení – by však mohlo být vhodným řešením k naplnění cílů předmětné právní úpravy.⁶⁵ Na druhou stranu vzhledem k tomu, že pravidla občanskoprávní odpovědnosti za škodu nejsou na úrovni členských států EU harmonizována, nelze vyloučit, že by forma nařízení vedla k výkladovým a aplikačním problémům.

Revidovaná PLD modernizuje PLD a upravuje nároky fyzických osob vůči výrobcům⁶⁶ a dalším osobám v distribučním řetězci⁶⁷ za škodu způsobenou vadou výrobku, za který se nově považuje i software.⁶⁸ Výrobci a další osoby v distribučním řetězci odpovídají za hmotnou a nehmotnou škodu (újmou) vzniklou v důsledku smrti nebo újmy na zdraví, včetně uznané psychické újmy na zdraví, poškození nebo zničení majetku⁶⁹ a dat.⁷⁰ Revidovaná PLD dále nově vedle hmotněprávních aspektů obsahuje rovněž procesněprávní aspekty stanovující podmínky, jež mají usnadnit uplatnění jejich nároků (k tomu viz dále).

Návrh AILD nezavádí nové druhy odpovědnosti a ani nemodifikuje podmínky odpovědnosti za škodu. Návrh AILD upravuje pouze procesněprávní aspekty a harmonizuje pravidla pro zpřístupnění důkazů a stanovení právních domněnek.⁷¹ Tato pravidla se mají aplikovat pouze na případy odpovědnosti za škodu založenou na zavinění.⁷² Působnost Návrhu AILD se na rozdíl od Revidované PLD odvíjí od působnosti AI Aktu a jeho klíčových definic.⁷³ Cílem má být zajištění konzistentnosti těchto dvou právních před-

⁶³ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*. 2022, s. 6 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4279796>.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 7.

⁶⁵ Odborná veřejnost navrhuje jak sjednocení Návrhu AILD a Návrhu revidované PLD do jednoho předpisu (např. HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 10), tak úpravu odpovědnosti za umělou inteligenci ve formě nařízení oproti směrnici – např. BERTOLINI, Andrea, *Artificial Intelligence and Civil Liability*. European Parliament, 2020, s. 122 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU\(2020\)621926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU(2020)621926_EN.pdf).

⁶⁶ Výrobce je definován v čl. 4 bodu 10 Revidované PLD následovně: „výrobcem“ fyzická nebo právnická osoba, která a) vyvíjí, vyrábí nebo produkuje výrobek; b) nechá výrobek navrhnout nebo vyrobit, nebo která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiných rozlišovacích znaků na tomto výrobku vystupuje jako jeho výrobce; c) vyvíjí, vyrábí nebo produkuje výrobek pro vlastní potřebu.“

⁶⁷ Tyto zahrnují dovozce výrobku, distributora, zplnomocněného zástupce výrobce, poskytovatel služeb kompletního vyřízení objednávek a poskytovatele online platformy za splnění určitých podmínek.

⁶⁸ Viz čl. 4 bod 1 Revidované PLD.

⁶⁹ Odškodnění za majetek využívány výlučně pro profesní účely je vyloučeno – viz čl. 6 odst. 1 písm. b) bod (iii) Revidované PLD.

⁷⁰ Odškodnění za data užívaná k profesním účelům (bez ohledu na to, zda jsou tato data využívána pro profesní účely výlučně či nikoli) je vyloučeno – viz čl. 6 odst. 1 písm. c) Revidované PLD.

⁷¹ Viz čl. 1 odst. 1 Návrhu AILD.

⁷² Viz čl. 1 odst. 2 Návrhu AILD.

⁷³ Vzhledem k tomu, že Návrh AI Aktu doznal od doby předložení Návrhu AILD některých dílčích změn, lze očekávat

pisů.⁷⁴ Návrh AILD na rozdíl od Revidované PLD není omezen na určité druhy škod a poškozených a vztahuje se tak na veškeré druhy škod a poškozených osob.⁷⁵

Nové směrnice zakotvují pravidla, jež mají poškozeným osobám usnadnit uplatnění jejich nároků, respektive přináší pravidla, jež mají podmínky uplatnění nároku ve vztahu k AI „zrovnoprávnit“ s podmínkami, které se uplatňují v případech, jež AI nezahrnují. Nové směrnice v tomto ohledu přináší podobné nástroje, jež mají tomuto napomoci, a to pravidla pro zpřístupnění důkazů a zmírnění podmínek pro unesení důkazního břemene ve vybraných případech. Revidovaná PLD jde (jako doposud),⁷⁶ cestou plné harmonizace.⁷⁷ Členské státy tak nesmějí ve svém vnitrostátním právu zachovávat nebo zavádět ustanovení odchylná od ustanovení Revidované PLD, včetně přísnějších nebo méně přísných ustanovení k dosažení jiné úrovně ochrany spotřebitele a dalších fyzických osob, pokud Revidovaná PLD nestanoví jinak. K harmonizovanějšímu výkladu má také přispět nově stanovená povinnost v čl. 19 Revidované PLD uložená členskými státním ke zveřejňování všech soudních rozhodnutí vydaných odvolacími soudy nebo soudy nejvyššího stupně týkajících se řízení zahájených podle Revidované PLD.⁷⁸ Na rozdíl od Revidované PLD směruje Návrh AILD opačným směrem a řídí se přístupem minimální harmonizace.⁷⁹ Členské státy tak mohou přijmout nebo zachovat vnitrostátní pravidla, která jsou pro poškozené osoby příznivější.⁸⁰

V důvodové zprávě k Návrhu AILD Komise uvedla, že Návrh AILD a Návrh revidované PLD jsou úzce provázány, přičemž nároky spadající do jejich působnosti se týkají různých druhů odpovědnosti. Oba návrhy se dle Komise vzájemně doplňují a vytvářejí celkově účinný systém občanskoprávní odpovědnosti.⁸¹ Dle Komise rovněž nedochází v rámci návrhů směrnic k překryvu nároků.⁸²

Otázkou však je, zda je hranice působnosti těchto Nových směrnic dostatečně určitá a zda je (bez ohledu na politickou nevěli) skutečně potřeba předmětnou úpravu členit do dvou směrnic namísto jednoho právního předpisu.

S ohledem na působnost Nových směrnic, kdy systém AI bude typicky software⁸³ a zároveň bude systém AI i výrobkem ve smyslu Revidované PLD,⁸⁴ a za předpokladu, že soft-

i provedení příslušných změn v Návrhu AILD v tomto směru. Například Návrh AILD nyní odkazuje na AI Akt ve vztahu k následujícím definicím: 1) systém AI, 2) vysoce rizikový systém AI, 3) poskytovatel a 4) uživatel. Z těchto definic byl pojem „uživatel“ v AI Aktu nahrazen pojmem „zavádějící subjekt.“

⁷⁴ Viz bod 15 preambule Návrhu AILD.

⁷⁵ Důvodová zpráva k Návrhu AILD, s. 3.

⁷⁶ SDEU opakovaně zdůrazňuje, že PLD musí být interpretována tak, že z hlediska její působnosti je plně harmonizovaná – viz např. rozsudek SDEU ze dne 25. 4. 2002 ve věci C-183/00, *María Victoria González Sánchez v. Medicina Asturiana*, ECLI:EU:C:2002:255, bod 23.

⁷⁷ Čl. 3 Revidované PLD.

⁷⁸ Důvodová zpráva k Návrhu revidované PLD, s. 13.

⁷⁹ Bod 14 preambule Návrhu AILD.

⁸⁰ Čl. 1 odst. 4 Návrhu AILD.

⁸¹ Viz důvodová zpráva k Návrhu AILD, s. 3.

⁸² Viz důvodová zpráva k Návrhu revidované PLD, s. 5.

⁸³ Viz např. Otázky a odpovědi týkající se revize směrnice o odpovědnosti za výrobky. In: *Evropská komise* [online]. 2023, bod 8 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/QANDA_22_5791; „Z revidované směrnice o odpovědnosti za výrobky rovněž jasně vyplývá, že software, včetně systémů umělé inteligence, je výrobkem.“

⁸⁴ Důvodová zpráva k Návrhu revidované PLD potvrzuje, že systémy AI jsou „výrobky“, a tudíž spadají do její působnosti – viz důvodová zpráva k Návrhu revidované PLD, s. 5.

ware bude možné dle Revidované PLD považovat za vadný, je zřejmé, že se hranice mezi Novými směrnici budou stírat.⁸⁵ Výjimkou bude však jednodušší tradiční software či software založený na pravidlech vymezených výhradně fyzickými osobami k automatickému provádění operací, který dle bodu 12 preambule AI Aktu nemá spadat pod pojem „systému AI“, a tudíž bude z působnosti Návrhu AILD vyloučen. Zvláštní působnost Návrhu AILD oproti Revidované PLD se tak odvíjí od působnosti revidované PLD⁸⁶ a praktické využití Návrhu AILD bude v oblastech, které Revidovaná PLD nepokrývá.⁸⁷ Tyto oblasti zahrnují nároky na náhradu škody na majetku užívaného výhradně pro komerční účely, případy porušení osobnostních práv (za předpokladu, že národní právo takovou ochranu uznává) jako například diskriminační jednání a určité případy náhrady čisté ekonomické újmy.^{88, 89} Tyto nároky totiž Revidovaná PLD nepokrývá. Nové směrnice se tak významně překrývají, v jednotlivostech se však těžiště jejich působnosti odlišuje.⁹⁰

Z hlediska vymahatelnosti nároků je nutné poznamenat, že v případě hromadných žalob bude rozsah Nových směrnic záviset na úpravě v jednotlivých členských státech. Na úrovni EU jsou pravidla k zajištění uplatňování kolektivních nároků zajištěna pouze pro spotřebitele, a to směrnicí o zástupných žalobách.⁹¹ Tato směrnice se aplikuje na zástupné žaloby týkající se porušení práva EU uvedeného v její příloze I⁹² ze strany obchodníků, včetně ustanovení provedených ve vnitrostátním právu, která poškozují nebo mohou poškodit kolektivní zájmy spotřebitelů.⁹³ Pokud vnitrostátní úprava nebude připouštět uplatnění hromadných nároků souvisejících s profesní či obchodní činností, bude ve vztahu k hromadným žalobám aplikace Návrhu AILD a Revidované PLD omezená. K efektivnímu zajištění vymáhání práv dle Návrhu AILD a Revidované PLD by tak měly členské státy jít nad rámec směrnice o zástupných žalobách a kolektivní vymáhání těchto práv ve svých členských státech zajistit. Vzhledem k pokroku generativní AI a souvisejícím právním výzvám, které s sebou přináší, jako například porušování autorských práv, by bylo rovněž vhodné zajistit možnost kolektivní ochrany autorských práv. Ke dni předložení tohoto článku k publikaci byl Poslaneckou sněmovnou ve třetím čtení schválen vládní návrh zákona o hromadném občanském řízení soudním.⁹⁴ Dle původního návrhu by bylo

⁸⁵ SPINDLER, Gerald. Die Vorschläge der EU-Kommission zu einer neuen Produkthaftung und zur Haftung von Herstellern und Betreibern Künstlicher Intelligenz. *Computer und Recht*. 2022, Nr. 11, s. 704 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.techlib.cz/10.9785/cr-2022-381106>.

⁸⁶ SPINDLER, Gerald. *Die Vorschläge der EU-Kommission zu einer neuen Produkthaftung und zur Haftung von Herstellern und Betreibern Künstlicher Intelligenz*, s. 704.

⁸⁷ WAGNER, Gerhard. *Liability Rules for the Digital Age – Aiming for the Brussels Effect*. 2023, s. 46 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4320285.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ Čistá ekonomická újma představuje případy, kdy škoda na majetku nevznikne na základě zásahu škůdce do absolutního práva poškozeného. Jde tak většinou o škody nepřímé či následné, které se mohou realizovat jak na majetku poškozeného, tak třetích osob (viz např. HRÁDEK, Jiří. In: *Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521–3081)*. Wolters Kluwer.

⁹⁰ SPINDLER, Gerald. *Die Vorschläge der EU-Kommission zu einer neuen Produkthaftung und zur Haftung von Herstellern und Betreibern Künstlicher Intelligenz*, s. 704.

⁹¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 ze dne 25. listopadu 2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES.

⁹² Příloha I směrnice pod bodem 1 uvádí PLD. Příloha I směrnice o zástupných žalobách má být dále doplněna i o Návrh AILD, a to skrze čl. 6 Návrhu AILD, který tuto změnu provádí.

⁹³ Viz čl. 2 odst. 1 směrnice o zástupných žalobách.

⁹⁴ Návrh zákona byl poslancům rozeslán jako tisk 523/0 dne 25. 8. 2023. Dne 10. 4. 2024 došlo ke schválení tohoto návrhu v souladu s pozměňovacími návrhy.

možné v hromadném řízení uplatnit pouze nároky nesouvisející s vlastním podnikáním či povoláním, a tedy smíšené nároky⁹⁵ či nároky z autorskoprávní ochrany by nemohly být v hromadném řízení projednány. Návrh zákona byl následně na návrh skupiny koaličních poslanců v čele s Josefem Coganem rozšířen i o nároky drobných podnikatelů (tzv. mikro-podniků) a s tímto návrhem byl schválen Poslaneckou sněmovnou. Tedy dle současného znění návrhu zákona by mělo být možné smíšené nároky či nároky z autorskoprávní ochrany v hromadném řízení uplatnit.

Vzhledem k tomu, že proklamace ohledně užití či neužití systému AI může vést poškozené osoby k nesprávné právní kvalifikaci, neboť tvrzení o tom, že jde či nejde o systém AI, nemusí být pravdivé,⁹⁶ bylo by vhodné vztazení Návrhu AILD i na případy, kdy je veřejně prohlášeno, aniž by to bylo pravdivé, že jde o systém AI.⁹⁷

3. Působnost návrhu AILD

Návrh AILD se aplikuje pouze v případě odpovědnosti za zavinění.⁹⁸ Návrh AILD však pojem zavinění (s výjimkami stanovenými pro účely aplikace článků 3 a 4 Návrhu AILD) nedefinuje.⁹⁹ Návrh AILD rovněž neharmonizuje další obecné aspekty občanskoprávní odpovědnosti a dané ponechává na právní úpravě členských států.¹⁰⁰ Dle článků 3¹⁰¹ a 4¹⁰² Návrhu AILD, které stanovují podmínky pro uplatnění právních domněnek, zavinění spočívá v nesplnění povinnosti řádné péče.^{103, 104} Ztotožňování zavinění s nesplněním povinnosti řádné péče však není vlastní právním řádům členských států.¹⁰⁵ V členských státech má zavinění obvykle formu úmyslu nebo nedbalosti.¹⁰⁶ Tomuto je tak i v českém právním

⁹⁵ Tj. např. nároky, které se týkají náhrady škody na majetku užívaného jako pro soukromé, tak profesní účely či podnikání.

⁹⁶ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 7.

⁹⁷ Ibidem.

⁹⁸ Viz čl. 1 odst. 2 Návrhu AILD.

⁹⁹ Viz čl. 1 odst. 3 písm. d) Návrhu AILD.

¹⁰⁰ Bod 10 preambule Návrhu AILD.

¹⁰¹ Z hlediska zavinění je relevantní čl. 3 odst. 5 Návrhu AILD dle kterého má být soudem presumováno, že žalovaný nesplnil povinnosti řádné péče v případě, kdy žalovaný nesplní příkaz soudu ke zpřístupnění nebo uchování důkazů, které má k dispozici.

¹⁰² Článek 4 odst. 1 písm. a) Návrhu AILD stanovuje, že zavinění (ať žalobcem prokázané či soudem presumované dle čl. 3 odst. 5 Návrhu AILD) spočívá v nedodržení povinnosti řádné péče stanovené unijním nebo vnitrostátním právem, jejímž přímým účelem je ochrana před vzniklou škodou.

¹⁰³ K tomuto též např. POLAT, Cemre. *A Critical Appraisal of the Proposal for an AI Liability Directive: Is It Fit for Its Own Purpose? Is the EU's AI Liability Directive really promoting the rollout of trustworthy AI? This paper provides insights into the proposal's limitations. Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*. 2023, Vol. 20, No. 3, s. 120 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.techlib.cz/10.9785/gpr-2023-200307>; WAGNER, Gerhard. *Liability Rules for the Digital Age – Aiming for the Brussels Effect*, s. 39.

¹⁰⁴ Povinnost řádné péče je v čl. 2 odst. 9 Návrhu AILD definována následovně: „požadovaný standard chování stanovený vnitrostátním nebo unijním právem s cílem zabránit poškození právních zájmů uznaných na úrovni vnitrostátního nebo unijního práva, včetně života, fyzické nedotknutelnosti, majetku a ochrany základních práv.“

¹⁰⁵ Viz např. POLAT, Cemre. *A Critical Appraisal of the Proposal for an AI Liability Directive: Is It Fit for Its Own Purpose? Is the EU's AI Liability Directive really promoting the rollout of trustworthy AI? This paper provides insights into the proposal's limitations*, s. 120; DHEU, Orian – DE BRUYNE, Jan – DUCUING, Charlotte. *The European Commission's Approach To Extra-Contractual Liability and AI – A First Analysis and Evaluation of the Two Proposals*. 2022, s. 19 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4239792.

¹⁰⁶ Viz bod 3 preambule Návrhu AILD.

řádu. Není tak zřejmé, zda v případě aplikace právních domněnek dle článků 3 a 4 Návrhu AILD, je zavinění v těchto formách vyžadováno.¹⁰⁷ Tato neurčitost může vést k interpretačním potížím a roztržitosti právní úpravy.¹⁰⁸

Pro věcnou působnost Návrhu AILD jsou klíčové definice definované AI Aktem, a to pojem systému AI¹⁰⁹ a pojem vysoce rizikového systému AI.¹¹⁰ Rozdíl mezi těmito systémy spočívá v tom, že v případě vysoce rizikových systémů jde o systémy, které představují významná rizika pro zdraví a bezpečnost nebo základní práva osob¹¹¹ a jsou na ně kladeny přísnější požadavky než na ostatní systémy AI dle AI Aktu. Zpřístupnění důkazů se dle Návrhu AILD aplikuje pouze v případě vysoce rizikových systémů AI,¹¹² kdežto podmínky pro založení vyvratitelné právní domněnky se vztahují na všechny systémy AI.¹¹³

Významným omezením z hlediska věcné působnosti je vyloučení aplikace Návrhu AILD v případě škody způsobené lidským posouzením a následným jednáním nebo opomenutím ve vztahu k výstupu systému AI. Toto omezení je výslovně uvedeno v bodě 15 preambule Návrhu AILD a vyplývá i z dalších ustanovení Návrhu AILD.¹¹⁴ Komise jako důvod pro toto omezení uvedla, že v tomto případě není určení příčinné souvislosti obtížnější než v situacích, do nichž systém AI zapojen není.¹¹⁵ V případech technicky nebo vědecky složitých, ke kterým nepochybně budou patřit i případy využití systému AI, však může být určení příčinné souvislosti v případě lidského zapojení stejně tak obtížné jako bez lidského prvku.¹¹⁶ Stejně tak bude obtížné určit, zda škoda byla způsobena systémem AI, či lidským jednáním, případně obojím a v jaké míře. Z tohoto důvodu by se tak Návrh AILD měl vztahovat i na tyto případy. Pro tento závěr svědčí i to, že vyloučení odpovědnosti v případě lidského zapojení může vést ke snadnému obcházení předmětného ustanovení. Výstupy sice mohou podléhat lidskému posouzení, nicméně toto posouzení může být pouze formální, kdy lidské jednání může spočívat v pouhém následování výstupu systému AI bez jakéhokoli dalšího hodnocení.¹¹⁷

Definice stanovené AI Aktem určují rovněž osobní působnost Návrhu AILD. Návrh AILD stanovuje poškozeným osobám práva vůči poskytovatelům a uživatelům/zavádějícím subjektům systému AI a dalším subjektům, na které se dle AI Aktu vztahují povinnosti poskytovatele systémů AI.¹¹⁸

¹⁰⁷ Viz také DHEU, Orian – DE BRUYNE, Jan – DUCUING, Charlotte. *The European Commission's Approach To Extra-Contractual Liability and AI – A First Analysis and Evaluation of the Two Proposals*, s. 19.

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ Pojem „systém AI“, je v čl. 3 odst. 1 AI Aktu definován následovně: „strojový systém navržený tak, aby fungoval s různými úrovněmi autonomie, který může po zavedení vykazovat adaptabilitu a který z obdržených vstupů odvozuje pro explicitní nebo implicitní cíle to, jak generovat výstupy, jako jsou predikce, obsah, doporučení nebo rozhodnutí, které mohou ovlivnit fyzické nebo virtuální prostředí.“

¹¹⁰ Pravidla pro určení systému AI za systém AI vysoce rizikový jsou stanovena v čl. 6 odst. 1 AI Aktu.

¹¹¹ Viz důvodová zpráva k Návrhu AI Aktu, s. 3.

¹¹² Viz čl. 1 odst. 1 písm. a) a čl. 3 Návrhu AILD.

¹¹³ Viz čl. 1 odst. 1 písm. b) a čl. 4 Návrhu AILD.

¹¹⁴ Skutečnost, že se Návrh AILD nevztahuje na následné lidské posouzení a jednání/opomenutí, ale pouze na výstup AI, respektive nevytožení výstupu AI, vyplývá i např. z definice žalobce uvedené v čl. 2 odst. 6 písm. a) Návrhu AILD a dále z článku 4 odst. 1 Návrhu AILD.

¹¹⁵ Bod 15 preambule Návrhu AILD.

¹¹⁶ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 20.

¹¹⁷ Ibidem, s. 19.

¹¹⁸ Viz čl. 3 odst. 1 a 4 odst. 2 a 3 Návrhu AILD.

4. Působnost revidované PLD

Revidovaná PLD oproti současné PLD výslovně uvádí, že výrobkem se mimo jiné rozumí software,¹¹⁹ a za výrobek považuje i digitální výrobní soubor.¹²⁰

Zahrnutí softwaru pod definici výrobku konečně objasňuje otázku, zda je software výrobkem. Mezi odbornou veřejností byla obecně shoda v tom, že výrobce odpovídá dle PLD v případě, kdy software je součástí hmotného výrobku.¹²¹ V tomto případě by tak například výrobce autonomního vozidla, coby konečného produktu, odpovídal rovněž za vadu softwaru, který je součástí vozidla. Na druhou stranu v případě, kdy software není součástí hmotného výrobku a je nabízen jako samostatný produkt, a tedy nemá „hmotnou podstatu“, je ze strany odborné veřejnosti zastáván názor, že v tomto případě software do působnosti PLD nespadá.¹²² Potvrzení tohoto závěru je možné dovozovat i z rozhodnutí SDEU ve věci Krone,¹²³ ve kterém SDEU došel k závěru že výtisk novin, který uvádí nesprávné zdravotní doporučení, není vadným výrobkem ve smyslu PLD.¹²⁴ Na tento závěr je tak možné pohlížet jako na implicitní vyloučení samostatného softwaru z působnosti PLD.¹²⁵

Revidovaná PLD se nově vztahuje rovněž na digitální služby,¹²⁶ mezi které patří například i poskytování dat (např. dat o dopravě v navigačním systému), monitorování zdraví či služba hlasových asistentů.¹²⁷ Jedná se však pouze o takové služby, které jsou začleněny do výrobku nebo jsou s ním spojeny takovým způsobem, že v případě neexistence těchto služeb by výrobek nemohl plnit jednu či více svých funkcí.¹²⁸ Důvodem začlenění digitálních služeb do působnosti Revidované PLD je, že digitální služby určují bezpečnost výrobku stejně jako jeho fyzické nebo digitální součásti.¹²⁹ Digitální služba nicméně může představovat pouze „součást výrobku“¹³⁰ a nemůže být považována za samotný výrobek (což vede ke vzniku solidární odpovědnosti – k tomu viz dále). Pro vznik odpovědnosti způsobené vadou digitální služby je nutné, aby tato služba byla pod kontrolou výrobce.¹³¹ Například výrobce navigačního systému bude odpovídat za přerušení poskytování dat o dopravě. Na druhou stranu však například výrobce chytrého telefonu nebude odpovídat za aplikaci s navigačním systémem, kterou si sám uživatel nainstaluje.¹³²

Významný posun v Revidované PLD oproti PLD je dále v rozšíření rozsahu nároků na náhradu škody, které mohou být dle Revidované PLD oproti PLD uplatněny. Revidovaná

¹¹⁹ Viz článek 4 odst. 1 Revidované PLD.

¹²⁰ Viz článek 4 odst. 1 Revidované PLD. Digitální výrobní soubor je v čl. 4 odst. 2 definován jako: „digitální verze nebo digitální šablona movité věci, která obsahuje funkční informace nezbytné k výrobě hmotného předmětu umožněním automatizovaného řízení strojů nebo nástrojů.“

¹²¹ Viz např. WAGNER, Gerhard. *Liability Rules for the Digital Age – Aiming for the Brussels Effect*, s. 14.

¹²² Např. WAGNER, Gerhard. *Robot Liability*. 2018, s. 11 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3198764>; FIALOVÁ, Eva. Poskytovatelé datové infrastruktury, jejich role v autonomním řízení a odpovědnost za škodu. Online. *Revue pro právo a technologie*. 2022, č. 26, s. 64 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/RPT2022-2-2>.

¹²³ Rozsudek SDEU ze dne 10. 6. 2021, ve věci C-65/20, VI v. KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG, ECLI:EU:C:2021:471.

¹²⁴ *Ibidem*, bod 41.

¹²⁵ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 16.

¹²⁶ Digitální služba představuje součást výrobku (viz čl. 4 odst. 3 a 4 Revidované PLD).

¹²⁷ Viz bod 17 preambule Revidované PLD.

¹²⁸ Viz čl. 4 odst. 4 Revidované směrnice PLD.

¹²⁹ Viz bod 17 preambule Revidované PLD.

¹³⁰ Viz čl. 4 odst. 3 Revidované PLD.

¹³¹ Viz bod 17 preambule Revidované PLD.

¹³² WAGNER, Gerhard. *Liability Rules for the Digital Age – Aiming for the Brussels Effect*, s. 16.

PLD ruší hranici 500 eur pro uplatnění náhrady škody na věci.¹³³ Obdobně Revidovaná PLD ruší také možnost členských států k omezení celkové odpovědnosti výrobce za škodu vzniklou úmrtím nebo úrazem a způsobenou stejným druhem zboží se stejnou vadou částkou, která nesmí být nižší než 70 miliónů eur.¹³⁴ Revidovaná PLD dále zohledňuje digitální pokrok a rozšiřuje náhradu škody v případě ztráty nebo poškození dat, která nejsou (a to ani částečně) užívána pro profesní účely.¹³⁵ Revidovaná PLD rovněž rozšiřuje rozsah náhrady škody na majetku obecně, a to na majetek (s výjimkou dat), který není používán výhradně pro profesní účely.¹³⁶ Dle PLD se škoda hradila pouze na majetku používaném převážně pro vlastní osobní potřebu nebo spotřebu.¹³⁷ Dle bodu 25 preambule Revidované PLD je tento posun odůvodněn tím, že majetek je stále častěji využíván jak pro soukromé, tak pro profesní účely, a je tedy vhodné stanovit náhradu škody na majetku s tímto smíšeným využitím. Komise však z působnosti Revidované PLD vyloučila majetek používaný výhradně pro profesní účely a data využívaná (a to i částečně) pro profesní účely. Dle Wagnera však není nadále důvodné, aby Revidovaná PLD cílila primárně na ochranu spotřebitelů. Cílem Revidované PLD by dle Wagnera měla být motivace výrobců k přijetí účinných opatření k předcházení škodám a zajištění náhrady škody u výrobků, které nesplňují bezpečnostní normy bez ohledu na to, zda škoda vznikla spotřebitelům či v rámci podnikatelské nebo profesní činnosti.¹³⁸

Revidovaná PLD oproti PLD rozšiřuje okruh odpovědných osob. Odpovědnostní režim se namísto „výrobců“ bude vztahovat na „hospodářské subjekty.“¹³⁹ Tento nový pojem zahrnuje subjekty spadající pod stávající definici „výrobců“¹⁴⁰ a navíc je rozšiřuje o poskytovatele související služby,¹⁴¹ zplnomocněného zástupce¹⁴² a poskytovatele služeb kompletního vyřízení objednávek.¹⁴³ Primární odpovědnost však stále (jako v případě PLD) zůstává u výrobce. Rozšířením odpovědných subjektů je realizován jeden z cílů Revido-

¹³³ Toto omezení je stanoveno v čl. 9 písm. b) PLD. Revidovaná PLD takového omezení již neobsahuje.

¹³⁴ PLD stanoví tuto možnost v čl. 16 odst. 1.

¹³⁵ Viz čl. 6 odst. 1 písm. c) Revidované PLD.

¹³⁶ Viz čl. 6 odst. 1 písm. b) bod iii) Revidované PLD.

¹³⁷ Viz čl. 9 písm. b) bod ii) PLD.

¹³⁸ WAGNER, Gerhard. *Liability Rules for the Digital Age – Aiming for the Brussels Effect*, s. 22.

¹³⁹ Viz čl. 4 odst. 16 Revidované PLD.

¹⁴⁰ Výrobce je v čl. 3 odst. 1 PLD definován následovně: „výrobcem“ se rozumí výrobce konečného výrobku, výrobce každé suroviny nebo výrobce součásti a každá osoba, která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku vystupuje jako jeho výrobce.“ Dle čl. 3 odst. 2 PLD se za výrobce považuje a jako výrobce odpovídá dále každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze do Společenství výrobek za účelem prodeje, pronájmu, leasingu nebo jakékoliv jiné formy distribuce. Dle čl. 3 odst. 3 PLD se považuje za výrobce každý dodavatel výrobku, pokud nelze určit výrobce výrobku a pokud dodavatel v přiměřené lhůtě neuvědomí poškozenou osobu o totožnosti výrobce nebo osoby, která mu výrobek dodala. Totéž dle čl. 3 odst. 3 PLD platí i v případě dovezeného výrobku, jestliže na tomto výrobku není uvedena totožnost dovozce podle čl. 3 odst. 2 PLD, i když je název výrobce uveden.

¹⁴¹ Související služba je definována v čl. 4 odst. 4 Revidované PLD následovně: „související službou“ digitální služba, která je začleněna do výrobku nebo je s ním propojena takovým způsobem, že v případě neexistence této služby by výrobek nemohl plnit jednu či více svých funkcí.“

¹⁴² Zplnomocněný zástupce je v čl. 4 odst. 12 Revidované PLD definován následovně: „zplnomocněným zástupcem“ fyzická nebo právnická osoba usazená v Unii, která byla výrobcem písemně pověřena, aby jednala jeho jménem při plnění konkrétních úkolů.“

¹⁴³ Poskytovatel služeb kompletního vyřízení objednávek je v čl. 4 odst. 14 Revidované PLD definován následovně: „fyzická nebo právnická osoba, která v rámci obchodní činnosti nabízí alespoň dvě z těchto služeb: skladování, balení, adresování a rozesílání výrobku, aniž by byla vlastníkem výrobku, s výjimkou poštovních služeb ve smyslu čl. 2 bodu 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/67/ES52, služeb dodávání balíků ve smyslu čl. 2 bodu 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/64453 a jakýchkoli jiných poštovních služeb nebo služeb nákladní dopravy.“

vané PLD, kterým je zajistit, aby vždy existoval podnik se sídlem v EU, který by mohl nést odpovědnost za vadné výrobky zakoupené přímo od výrobců mimo EU.¹⁴⁴ Tento cíl reflektuje rostoucí trend, kdy spotřebitelé nakupují výrobky přímo ze zemí mimo EU, aniž by existoval výrobce nebo dovozce se sídlem v EU.¹⁴⁵

Revidovaná PLD stanovuje stejně jako PLD solidární odpovědnost v případě, kdy dva či více subjektů odpovídají za stejnou škodu.¹⁴⁶ Typicky se bude jednat o solidární odpovědnost výrobce a výrobce součásti výrobku v případě, kdy je vada výrobku zapříčiněna vadnou součástí výrobku. Revidovaná PLD dále stanovuje podpůrnou odpovědnost dalších hospodářských subjektů, a to v případě, kdy výrobce či výrobce součásti výrobku nelze určit nebo pokud je výrobce usazen mimo EU. Tato podpůrná odpovědnost je v rámci Revidované PLD oproti PLD významně rozšířena. Pokud je výrobce či výrobce součásti výrobku usazen mimo EU, budou za škodu odpovídat dovozce a zplnomocněný zástupce výrobce.¹⁴⁷ V případě, kdy je výrobce či výrobce součásti výrobku usazen mimo EU a nebude ani jeden ze subjektů zmíněných v předchozí větě usazen v EU, bude za škodu odpovídat poskytovatel služeb kompletního vyřízení objednávek.¹⁴⁸ V případě, že nebude možné určit ani jeden z hospodářských subjektů výše, který je usazen v EU, bude za škodu odpovídat každý distributor výrobku, a to v případě kdy distributor do 1 měsíce od obdržení žádosti poškozené osoby neurčí hospodářský subjekt nebo osobu, která distributorovi výrobek dodala.¹⁴⁹ Za stejných podmínek jako distributor bude odpovídat rovněž poskytovatel online platformy, který spotřebitelům umožňuje uzavírat s obchodníky smlouvy na dálku a který není hospodářským subjektem za předpokladu, že se průměrný spotřebitel bude domnívat, že výrobek je poskytován samotnou online platformou nebo obchodníkem, který jedná z jejího pověření nebo pod jejím dohledem.¹⁵⁰

Za výrobce bude dle čl. 8 odst. 2 Revidované PLD považována taktéž každá osoba, která podstatně pozmění výrobek mimo kontrolu výrobce a poté jej dodá na trh nebo uvede do provozu.

Revidovaná PLD (shodně jako PLD) se uplatní pouze v případě, kdy je škoda způsobena vadou výrobku.¹⁵¹ Pro určení toho, zda je výrobek vadný, využívá Revidovaná PLD stejně jako PLD hledisko oprávněného očekávání bezpečnosti výrobků¹⁵² a je opět nutné zohlednit veškeré okolnosti. Revidovaná PLD oproti PLD rozšiřuje demonstrativní výčet okolností, které mají být při kvalifikaci vadnosti výrobku brány v úvahu. K současným okolnostem, mezi které patří 1) prezentace výrobku; 2) použití, které lze u výrobku důvodně očekávat a 3) doba uvedení výrobku do oběhu, navíc mimo jiné přidává okolnosti specifické pro nové technologie, včetně AI, a to: 1) vliv schopnosti dalšího učení; 2) vliv jiných výrobků, u nichž lze důvodně předpokládat jejich společné užití s výrobkem, na výrobek;

¹⁴⁴ Viz např. důvodová zpráva k Návrhu revidované PLD, s. 2.

¹⁴⁵ *Ibidem*.

¹⁴⁶ Viz čl. 12 odst. 1 Revidované PLD a čl. 5 PLD.

¹⁴⁷ Viz čl. 8 odst. 1 písm. c) body i) a ii) Revidované PLD.

¹⁴⁸ Viz čl. 8 odst. 1 písm. c) bod iii) Revidované PLD.

¹⁴⁹ Distributor v Revidované PLD nahrazuje pojem „dodavatele“ užívaný v PLD.

¹⁵⁰ Viz čl. 8 odst. 4 Revidované PLD a bodu 38 preambule Revidované PLD. Tento případ představuje výjimku z vyloučení odpovědnosti online platform v případě hostingu, jež je stanovena v článku 6 odst. 3 nařízení o digitálních službách.

¹⁵¹ Viz čl. 1 Revidované PLD a čl. 1 PLD.

¹⁵² Vedle bezpečnosti, kterou je člověk oprávněn očekávat, stanovuje Revidovaná PLD alternativně bezpečnost vyžadovanou právem EU nebo vnitrostátním právem.

3) dobu i potom, co byl výrobek uveden do oběhu, pokud si výrobce ponechá nad výrobkem kontrolu,¹⁵³ a 4) požadavky na bezpečnost výrobků, včetně požadavků na kybernetickou bezpečnost.¹⁵⁴

Revidovaná PLD zahrnuje (v modifikované podobě oproti PLD) taxativní výčet skutečností, jež zprošťují hospodářské subjekty odpovědnosti za vadu výrobku. Významnou změnou oproti PLD zohledňující nárůst digitálních výrobků představuje výjimka ze zproštění odpovědnosti za vadu, které neexistovala v okamžiku uvedení či dodání výrobku na trh nebo do provozu. Revidovaná PLD v čl. 11 odst. 2 písm. c) stanovuje z tohoto pravidla výjimku, kdy je vada výrobku způsobena nedostatečnými aktualizacemi nebo vylepšeními softwaru nezbytnými pro zachování bezpečnosti za předpokladu, že jsou tyto pod kontrolou výrobce. Tímto ustanovením je tedy výrobci stanovena povinnost vylepšovat a aktualizovat software v jeho výrobcích, pokud jsou pod jeho kontrolou.¹⁵⁵

5. Nástroje nových směrnic

Nové směrnice upravují obdobné nástroje, které mají přispět k naplnění deklarovaných cílů. Těmito nástroji jsou: 1) zpřístupnění důkazů a 2) vyvratitelné právní domněnky. Nové směrnice neupravují tyto nástroje shodně, ale stanovují níže uváděné odlišnosti.

5.1 Nástroje dle návrhu AILD

5.1.1 Zpřístupnění důkazů

Návrh AILD stanovuje pravidla pro zpřístupnění důkazů jak vůči potenciálně odpovědným osobám (tedy ještě ve fázi před zahájením řízení), tak vůči žalovaným.

Článek 3 odst. 1 Návrhu AILD dává potenciálním žalobcům právo požadovat po poskytovateli, dalších osobách, na které se vztahují povinnosti poskytovatele dle AI Aktu, nebo zavádějícímu subjektu/uživateli zpřístupnění příslušných důkazů, které mají k dispozici o konkrétním vysoce rizikovém systému AI, u něhož existuje podezření, že způsobil škodu. Povinnost zpřístupnění důkazů je dána pouze ve vztahu k vysoce rizikovým systémům AI, neboť ve vztahu k těmto systémům se vztahují povinnosti dle AI Aktu disponovat dokumenty a data, které mohou být pro uplatnění nároku relevantní (např. technická dokumentace a záznamy). Uložení důkazní povinnosti ve vztahu k systémům AI, které nejsou dle AI Aktu vysoce rizikové, by dle Komise bylo neproporcionální, neboť dotčené subjekty by byly skrze toto ustanovení nepřímou nucenou relevantní dokumentaci vytvářet.¹⁵⁶

Soud zpřístupnění důkazů nařídí, pouze pokud potenciální žalobce o zpřístupnění důkazů nejdříve příslušné subjekty sám požádal a tento požadavek potenciálního žalobce byl ze strany těchto subjektů odmítnut.¹⁵⁷ Potenciální žalobce je navíc dle čl. 3 odst. 1 Návrhu

¹⁵³ Čl. 4 odst. 5 Revidované PLD definuje „kontrolu výrobce“ následovně: „a) výrobce výrobku provádí, nebo pokud jde o jednání třetí strany, povoluje nebo souhlasí se: i) začleněním, propojením nebo dodáním součástí, včetně aktualizací nebo vylepšení softwaru; nebo ii) změnou výrobku, včetně podstatných změn; b) výrobce výrobku je schopen poskytovat aktualizace nebo vylepšení softwaru sám nebo prostřednictvím třetí strany.“

¹⁵⁴ Viz čl. 7 odst. 2 Revidované PLD.

¹⁵⁵ WAGNER, Gerhard. *Liability Rules for the Digital Age – Aiming for the Brussels Effect*, s. 21.

¹⁵⁶ Bod 18 preambule Návrhu AILD.

¹⁵⁷ Viz čl. 3 odst. 1 Návrhu AILD.

AILD povinen příslušnému soudu předložit skutečnosti a důkazy *dostatečně k prokázání věrohodnosti nároku na náhradu škody*.

Dané ustanovení má umožnit mimo jiné poškozeným osobám správně určit odpovědný subjekt a také pomoci poškozené osobě s rozhodnutím, zda má její nárok potenciál úspěšnosti, či nikoli. Tento nástroj tak má v konečném důsledku poškozeným ušetřit čas a náklady a snížit zatížení soudů.¹⁵⁸

Povinnost uložení zpřístupnění důkazního prostředku před zahájením řízení není v legislativě EU stejně tak jako v českém právním řádu novinkou. Obdobné ustanovení je obsaženo v čl. 6 odst. 1 směrnice č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví,¹⁵⁹ který je do českého právního řádu transponován ust. § 78b¹⁶⁰ občanského soudního řádu. Další obdobné ustanovení a svým zněním přílehlavější k čl. 3 odst. 1 Návrhu AILD nalezneme v ust. § 10 zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže.¹⁶¹ Dle tohoto ustanovení předseda senátu uloží povinnost zpřístupnění důkazů v případě, kdy návrhovatel „s určitostí odpovídající dostupným skutečnostem osvědčí věrohodnost svého práva na náhradu škody způsobené omezováním hospodářské soutěže.“ Ustanovení § 10 je transpozicí čl. 5 odst. 1 směrnice 2014/104/EU¹⁶² („Směrnice 2014/104/EU“), která obsahuje podobné ustanovení.

Z porovnání znění čl. 3 odst. 1 Návrhu AILD a ust. § 10 zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže, respektive čl. 5 odst. 1 Směrnice 2014/104/EU, je zřejmé, že předmětná ustanovení kladou stejnou míru požadavku na osvědčení práva na náhradu škody. V případě, že Návrh AILD bude přijat a transponován do českého právního řádu v tomto znění, nemělo by určení míry osvědčení způsobovat interpretační potíže, a to s ohledem na ustálenou rozhodovací praxi v tomto směru.¹⁶³ Nejvyšší soud se například k požadavku na osvědčení dle ust. § 10 zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže jako *obiter dictum* vyjádřil ve svém usnesení sp. zn. 23 Cdo 616/2020-III. ze dne 28. 3. 2023, ve kterém k tomuto požadavku uvedl: „[...] *postačující, jeví-li se tyto skutečnosti z předložených listin nebo jiných důkazů alespoň jako pravděpodobné, respektive musí být z nich zřejmé, že uplatněný nárok ve věci samé není očividně vyloučen [...]*.“

V případě zahájeného soudního řízení může soud na žádost žalobce (tedy nikoli potenciálního žalobce) nařídit dotčeným subjektům zpřístupnění důkazů v případě, kdy žalobce učinil veškeré přiměřené pokusy o získání příslušných důkazů od žalovaného.¹⁶⁴

¹⁵⁸ Viz důvodová zpráva k Návrhu AILD, s. 12.

¹⁵⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

¹⁶⁰ Předmětné ustanovení stanoví: „1) *Ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví lze před zahájením řízení o věci samé na návrh toho, kdo osvědčil porušení práva z duševního vlastnictví, za účelem provedení důkazu (§ 130 odst. 1) zajistit a) zboží, popřípadě přiměřený vzorek zboží, jehož výrobou mohlo být porušeno právo z duševního vlastnictví, b) materiál a nástroje, které byly použity k výrobě nebo rozšiřování zboží uvedeného v písmenu a), c) dokumenty týkající se zboží uvedeného v písmenu a).*“

¹⁶¹ Zákon 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže a o změně zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže).

¹⁶² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži Text s významem pro EHP.

¹⁶³ V některých členských státech však předmětné ustanovení může interpretační potíže způsobit kvůli své neurčitosti – viz např. ZIOSI, Marta – MÖKANDER, Jakob – NOVELLI, Claudio – CASOLARI, Federico – TADDEO, Mariarosaria et al. *The EU AI Liability Directive: Shifting the Burden From Proof to Evidence*. 2024, s. 5 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4470725>.

¹⁶⁴ Viz čl. 3 odst. 2 Návrhu AILD.

Na žádost žalobce (tedy opět nikoli potenciálního žalobce) může soud rovněž nařídít opatření k uchování příslušných důkazů.¹⁶⁵

Návrh AILD při zpřístupňování důkazů zohledňuje taktéž oprávněné zájmy osob, vůči kterým příkaz ke zpřístupnění či uchování důkazů směřuje (zejména zájem na ochraně obchodního tajemství a důvěrných informací), a zpřístupnění či uchování důkazů omezuje pouze na ty, které jsou nezbytné a přiměřené k podpoře (případného) nároku na náhradu škody.¹⁶⁶ Limity nezbytnosti a přiměřenosti zpřístupnění důkazních prostředků jsou stanoveny rovněž v ust. § 10 zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže a jejich kritérii se zabýval Nejvyšší soud ve výše citovaném usnesení ze dne 28. 3. 2023, ve kterém odkázal rovněž na související rozhodnutí SDEU. Při interpretaci těchto limitů lze z těchto rozhodnutí rovněž vycházet, a tudíž by předmětné ustanovení nemělo vést k významným interpretačním problémům.

V případech, kdy žalovaný nesplní příkaz soudu ke zpřístupnění nebo uchování důkazů, které má k dispozici, nastává vyvratitelná právní domněnka nesplnění povinnosti řádné péče žalovaným.¹⁶⁷

5.1.2 Vyvratitelné právní domněnky

Článek 4 Návrhu AILD stanovuje podmínky, za kterých se uplatní vyvratitelná právní domněnka příčinné souvislosti mezi zaviněním žalovaného (tj. poskytovatel, další osoba, na kterou se vztahují povinnosti poskytovatele dle AI Aktu či uživatel/zavádějící subjekt) a výstupem vytvořeným systémem AI nebo tím, že systém AI takový výstup nevytvořil. Rozdílná kritéria jsou stanovena ve vztahu k vysoce rizikovým systémům AI a ostatním systémům AI. Dále jsou stanovena zvláštní kritéria v případě užití systému AI v rámci osobní neprofesionální činnosti.

U nároků týkajících se systémů AI, které nejsou vysoce rizikové, je možné právní domněnku příčinné souvislosti využít pouze v případě, kdy soud považuje za příliš obtížné prokázání příčinné souvislosti žalobcem. Dle důvodové zprávy k Návrhu AILD se má tato obtížnost posuzovat s ohledem na vlastnosti systémů AI (např. autonomie a neprůhlednost), které způsobují to, že je pro poškozeného obtížné prokázat příčinnou součinnost.¹⁶⁸ Systémy AI však vykazují specifické vlastnosti bez ohledu na to, zda jsou označeny za vysoce rizikové, či nikoli. Klazení přísnějších podmínek na systémy, které nejsou zařazeny mezi rizikové, tak v tomto ohledu není opodstatněné.¹⁶⁹

Ke vzniku právní domněnky příčinné souvislosti mezi zaviněním žalovaného a výstupem vytvořeným systémem AI nebo tím, že systém AI takový výstup nevytvořil, je v případě systémů, které nejsou vysoce rizikové, nutné, aby žalobce prokázal nebo soud předpokládal zavinění žalovaného nebo osoby, za jejíž chování žalovaný odpovídá, spočívající v nedodržení povinnosti řádné péče stanovené unijním nebo vnitrostátním právem, jejímž přímým účelem je ochrana před vzniklou škodou. Nadto je nutné prokázat, že na

¹⁶⁵ Viz čl. 3 odst. 3 Návrhu AILD.

¹⁶⁶ Viz čl. 3 odst. 4 Návrhu AILD.

¹⁶⁷ Viz čl. 3 odst. 5 Návrhu AILD.

¹⁶⁸ Důvodová zpráva k Návrhu AILD, s. 14.

¹⁶⁹ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 38.

základě okolností případu bylo možné považovat za přiměřeně pravděpodobné, že zavinění mělo dopad na výstup vytvořený systémem AI nebo na to, že systém AI takový výstup nevytvořil. Nakonec je nutné, aby žalobce prokázal, že výstup vytvořený systémem AI nebo to, že systém AI takový výstup nevytvořil, vedlo ke vzniku škody.¹⁷⁰

V případě vysoce rizikových systémů AI je vedle naplnění výše uvedených podmínek nutné prokázat porušení některé povinnosti stanovené AI Aktem ze strany poskytovatele,¹⁷¹ dalších osob, na které se dle AI Aktu vztahují některé povinnosti poskytovatelů,¹⁷² anebo uživatelů/zavádějících subjektů.¹⁷³ V těchto případech je pozice poškozeného ulehčena v tom, že není povinen prokazovat konkrétní vliv porušení povinnosti dle AI Aktu na výstup systému AI, což by vyžadovalo znalecký posudek. Na druhou stranu posouzení porušení jednotlivých ustanovení AI Aktu znalecké posouzení vyžadovat bude.¹⁷⁴

Je však nejasné, zda je nutné, aby žalobce prokázal jak porušení některé povinnosti dle AI Aktu, tak zároveň porušení povinnosti řádné péče stanovené unijním nebo vnitrostátním právem, nebo zda je dostačující pouze porušení některé povinnosti dle AI Aktu.¹⁷⁵

U vysoce rizikového systému se domněnka příčinné souvislosti neuplatní v případě, kdy žalovaný prokáže, že žalobce má k dispozici dostatečné důkazy a odborné znalosti k prokázání příčinné souvislosti.¹⁷⁶

V případě, kdy žalovaný užívá systém AI v rámci osobní neprofesionální činnosti, je možné právní domněnku využít pouze v případě, kdy žalovaný podstatně zasáhl do podmínek provozu systému AI nebo pokud byl žalovaný povinen a schopen stanovit podmínky provozu systému AI a neučinil tak.¹⁷⁷

5.2 Zhodnocení naplnění účelu návrhu AILD skrze nástroje

5.2.1 Zpřístupnění důkazů

Zpřístupnění důkazů, a zvláště pak zpřístupnění důkazů v předlitigační fázi, je významnou pomocí poškozeným s uplatněním jejich nároku. V případě, že by poškození neměli tyto nástroje k dispozici, bylo by pro ně, zejména v technicky složitých případech, obtížné potřebné důkazy získat. Je také logické, aby příslušné subjekty tuto povinnost měly, když dle AI Aktu mají povinnost dokumentaci (která může pomoci k prokázání nároku poškozených osob) vytvářet. Možnost získání důkazů ještě před zahájením samotného řízení může pomoci poškozeným s rozhodnutím, zda vůbec soudní řízení zahájit, či nikoli.

Přínos tohoto ustanovení je však významně snížen tím, že v řadě případů nebudou poškozené osoby schopny relevantnost důkazů bez znaleckého posudku vyhodnotit, což

¹⁷⁰ Viz čl. 4 odst. 1 Návrhu AILD.

¹⁷¹ Tyto povinnosti jsou stanovené v čl. 4 odst. 2 Návrhu AILD.

¹⁷² Ibidem.

¹⁷³ Tyto povinnosti jsou stanoveny v čl. 4 odst. 3 Návrhu AILD.

¹⁷⁴ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 36.

¹⁷⁵ Např. DHEU, Orian – DE BRUYNE, Jan – DUCUING, Charlotte. *The European Commission's Approach To Extra-Contractual Liability and AI – A First Analysis and Evaluation of the Two Proposals*, s. 19–20. Nicméně např. dle Wagnera je nutné prokázat pouze porušení povinnosti dle AI Aktu, což je Wagnerem kritizováno (viz WAGNER, Gerhard. *Liability Rules for the Digital Age – Aiming for the Brussels Effect*, s. 41).

¹⁷⁶ Viz čl. 4 odst. 4 Návrhu AILD.

¹⁷⁷ Viz čl. 4 odst. 4 Návrhu AILD.

ve výsledku kvůli vysokým nákladům na vypracování znaleckých posudků, může vést k odrazení poškozených od uplatnění nároku na náhradu škody.¹⁷⁸ Řešením by bylo stanovit povinnost poskytnout tyto důkazy způsobem, který bude srozumitelný i pro osoby bez technického vzdělání, případně stanovit povinnost připojit k důkazům vysvětlovací komentář.¹⁷⁹ Na tomto závěru by nic nezměnilo ani to, pokud by do Návrhu AILD byl přidán požadavek z Revidované PLD, který stanovuje za určitých podmínek poskytnout důkazy snadno přístupným a snadno srozumitelným způsobem.¹⁸⁰ Revidovaná PLD blíže neuvádí, co je snadno přístupným a snadno srozumitelným způsobem myšleno. Nicméně s ohledem na formulaci tohoto požadavku se lze domnívat, že tento způsob nemá představovat samotnou interpretaci příslušných důkazů, ale pouze prostředek k tomu, aby důkazy mohly být snadno interpretovány. Příložením vysvětlení k technickým důkazům rovněž doporučil Evropský inspektor ochrany údajů ve svém vyjádření k Návrhu AILD.¹⁸¹

Problematické může být nicméně již i samotné vyžádání důkazů, a to jak napřímo od příslušných subjektů, tak prostřednictvím soudu. České znění Návrhu AILD stanovuje dotčeným subjektům povinnost poskytnout důkazy, které mají k dispozici, v reakci na příkaz soudu o zpřístupnění důkazů. Návrh AILD však ke specifikaci jednotlivých důkazů nic blíže nestanovuje. Není tak zřejmé, jak konkrétně je potenciální žalobce (a shodně i žalobce) povinen specifikovat důkazy, které mají být zpřístupněny. Označení konkrétních důkazů však může být pro poškozené obtížné. Je tudíž vhodné zakotvit, že poškozený může označit důkazy obecněji, a to například obecnou specifikací dokumentů, které mají být příslušným subjektem dle AI Aktu vytvářeny, či odkazem na kategorie důkazů, jak je tomu například ve Směrnici 2014/104/EU.¹⁸²

Pro zajištění maximální účinnosti institutu zpřístupnění důkazů by rovněž bylo vhodné, aby Návrh AILD obsahoval (podobně jako Směrnice 2014/104/EU)¹⁸³ právo vyžadovat zpřístupnění důkazů rovněž od příslušných dozorových orgánů dle AI Aktu. V tomto ohledu je důležité poznamenat, že Směrnice 2014/104/EU klade na žalobce nižší požadavky ohledně předložení příslušných skutečností a důkazů oproti Návrhu AILD. Dle Směrnice 2014/104/EU¹⁸⁴ je nutné předložit *přiměřeně dostupné skutečnosti a důkazy, jež dostatečně podporují věrohodnost nároku na náhradu škody*.¹⁸⁵ Návrh AILD však klade přísnější požadavky, kdy za dostačující nepovažuje předložení *přiměřeně dostupných skutečností a důkazů*, neboť stanoví, že potenciální žalobce musí *předložit skutečnosti a důkazy dostatečné k tomu, aby podporily věrohodnost nároku na náhradu škody*.¹⁸⁶ Směrnice 2014/104/EU je tak v této oblasti pro poškozené příznivější než Návrh AILD a Návrh AILD by se jí mohl v tomto inspirovat.

¹⁷⁸ Viz např. *PROPOSAL FOR AN AI LIABILITY DIRECTIVE, BEUC position paper*. BEUC, 2023, s. 6 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2023-050_Proposal_for_an_AI_Liability_Directive.pdf.

¹⁷⁹ Podobně viz např. HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 38.

¹⁸⁰ Tento požadavek je stanoven v čl. 9 odst. 6 Revidované PLD.

¹⁸¹ Evropský inspektor ochrany údajů. *Opinion 42/2023 on the Proposals for two Directives on AI liability rules*, s. 9.

¹⁸² Bod 16 preambule směrnice 2014/104/EU uvádí jako příklad vymezení kategorie důkazů těmito společnými charakteristikami: povahou, předmětem nebo obsahem dokumentů a dobou jejich vydání.

¹⁸³ Viz čl. 6 Směrnice 2014/104/EU.

¹⁸⁴ Shodně rovněž podle zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže.

¹⁸⁵ Viz čl. 5 odst. 1 2014/104/EU.

¹⁸⁶ Viz čl. 3 odst. 1 Návrhu AILD.

K naplnění účelu institutu zpřístupnění důkazů dle Návrhu AILD by měla být míra osvědčení nároku na náhradu škody nižší, než jak je navrženo. Postačovat by například mohlo předložení důkazů, jež prokazují vznik škody a využití systému AI.¹⁸⁷ Tedy potenciální žalobce by nemusel osvědčovat další podmínky náhrady škody, a to zavinění a příčinou souvislost, jejichž osvědčení může být kvůli specifickým vlastnostem systému AI problematické. Obtížnost prokázání příčinné souvislosti týkající se újmy rovněž byla i důvodem pro stanovení obrácení důkazního břemene ve směrnici EU o whistleblowingu,¹⁸⁸ dle které je oznamující osoba povinna prokázat učinění oznámení či zveřejnění a utrpění újmy, a nikoli příčinnou souvislost mezi oznámením a újmou. Hacker nicméně navrhuje ponechání navrhovaného znění v případě, kdy je potenciální žalobce soutěžitelem či potenciálním soutěžitelem potenciálního žalovaného.¹⁸⁹ S ohledem na omezení zpřístupnění ve vztahu k ochraně obchodního tajemství dle článku 3 odst. 4 Návrhu AILD by tato výjimka neměla být nutná (za předpokladu, že je ochrana obchodního tajemství dostatečně zaručena).

Další nedostatek týkající se zpřístupnění důkazů (a to jak v předlitigační fázi, tak v soudním řízení) je omezení pouze na vysoce rizikové systémy AI.¹⁹⁰ Jak bylo již uvedeno výše, Komise zpřístupnění důkazů omezila na vysoce rizikové systémy AI, aby nezahlcovala dotčené subjekty požadavky na vytváření dokumentů a záznamů jako v případě vysoce rizikových systémů AI, u kterých jsou příslušné povinnosti stanoveny AI Aktem. Revidovaná PLD však ve vztahu ke zpřístupnění důkazů (blíže viz níže) podobné omezení neklade. Z tohoto důvodu tak tato podmínka není ospravedlněná.¹⁹¹ Nedůvodnost tohoto limitu lze spatřovat i při zohlednění judikatury SDEU ve vztahu ke zpřístupnění důkazů dle Směrnice 2014/104/EU. Směrnice 2014/104/EU vyžaduje zpřístupnění důkazů, které jsou „pod kontrolou“ příslušných subjektů, přičemž Návrh AILD stanoví povinnost ke zpřístupnění důkazů, které mají příslušné subjekty „k dispozici“. Tyto pojmy však lze vnímat v zásadě obsahově podobně, neboť cílem obou návrhů směrnic je účinné uplatnění nároků poškozenou osobou,¹⁹² což umožňuje právě zpřístupnění důkazů od osob, které předmětnými důkazy disponují. SDEU v rozsudku ze dne 10. 11. 2022 ve věci C-163/21 pojem „pod kontrolou“ vyložil tak, že se jedná o i důkazy vytvořené *ex novo* tím, že příslušný subjekt shromáždí nebo utřídí informace, poznatky či údaje, které má pod svou kontrolou.¹⁹³ Toto rozhodnutí by mělo být s ohledem na obsahovou podobnost dotčených ustanovení Návrhu AILD a Směrnice 2014/104/EU aplikovatelné též ve vztahu k Návrhu AILD. Podobně jako zmíněný rozsudek SDEU rovněž bod 42 preambule Revidované PLD výslovně uvádí, že zpřístupnění důkazů (k tomu viz níže) zahrnuje rovněž dokumenty, které musí žalovaný nově vytvořit shromážděním nebo roztříděním dostupných důkazů. S ohledem na shodné účely úpravy institutu zpřístupnění důkazů v Návrhu AILD a Revidované PLD, je tak

¹⁸⁷ Viz např. HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 29.

¹⁸⁸ Viz např. bod 93 preambule směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.

¹⁸⁹ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 29.

¹⁹⁰ Shodně taktéž HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 29.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² Ve vztahu ke Směrnice 2014/104/EU je tento cíl vyjádřen např. v bodě 6 preambule.

¹⁹³ Viz rozsudek SDEU ze dne 10. 11. 2022 ve věci C-163/21, *PACCAR a další*, ECLI:EU:C:2022:863, bod 69.

nutné příslušné ustanovení Návrhu AILD vykládat v souladu s Revidovanou PLD. Povinnost zpřístupnit rovněž nově vytvořené důkazy však lze zároveň vnímat i jako jisté omezení zpřístupnění důkazů.¹⁹⁴ V případě, kdy dotčený subjekt informacemi, poznatky či údaji nedisponuje a nemá jimi ani povinnost disponovat, neměl by být povinen je poskytnout. Tudíž na systémy AI, které nejsou vysoce rizikové, by tak nebyly kladeny z hlediska vytváření dokumentů stejné požadavky jako na vysoce rizikové systémy AI.

Doporučení, že by zpřístupnění důkazů nemělo být omezeno pouze na vysoce rizikové systémy AI, uvedl rovněž Evropský inspektor ochrany údajů ve svém vyjádření k Návrhu AILD.¹⁹⁵

5.2.2 Vyvratitelné právní domněnky

Vyvratitelná právní domněnka, která má zakládat příčinnou souvislost mezi zaviněním žalovaného a výstupem vytvořeným systémem AI nebo tím, že systém AI takový výstup nevytvořil, přináší pro žalobce¹⁹⁶ namísto ulehčení prokázání jejich nároku více nejasností.

Návrh AILD ztotožňuje zavinění s nesplněním povinnosti řádné péče a není tak zřejmé, co je pro naplnění zavinění skutečně vyžadováno. Nadto je pro vznik právní domněnky zapotřebí prokázat veškeré podmínky zmíněné výše a v případě vysoce rizikových systémů AI rovněž porušení určitých pravidel dle AI Aktu, jež, jak bylo uvedeno výše, bude nutné osvědčit znaleckým posudkem. V případě vysoce rizikových systémů AI se navíc nebude žalobce moci na právní domněnku spolehnout v případě, kdy žalovaný prokáže, že žalobce má k dispozici dostatečné důkazy a odborné znalosti k prokázání příčinné souvislosti. Navíc u systémů AI, které nejsou vysoce rizikové, se právní domněnka uplatní, pouze pokud soud shledá prokázání příčinné souvislosti příliš obtížným.

Usnadnění uplatnění nároku by umožnilo, pokud by se Návrh AILD vztahoval i na ostatní systémy AI, stejně jako se vztahuje na vysoce rizikové systémy, neboť prokázání příčinné souvislosti je pro všechny systémy AI stejně složité bez ohledu na jejich rizikovost. Rozšíření příčinné souvislosti na všechny systémy AI doporučil rovněž Evropský inspektor ochrany údajů ve svém vyjádření k Návrhu AILD.¹⁹⁷

Ulehčení důkazní pozice poškozeného lze rovněž dosáhnout převzetím některých ustanovení z Revidované PLD. Obdobně jako Návrh AILD ve vztahu k právní domněnce spočívající v nedodržení povinnosti řádné péče uvádí Revidovaná PLD v článku 10 odst. 2 podmínky, na nichž se zakládá právní domněnka vadnosti výrobku. Vedle nezpřístupnění důkazů stanovuje právní domněnku dále v případě a) porušení bezpečnostních požadavků a b) zjevné závady. V případě, že budeme nahlížet na vadnost výrobku jako na porušení povinnosti řádné péče, lze rovněž obdobně tyto podmínky zahrnout do Návrhu AILD.¹⁹⁸ Právní domněnka porušení povinnosti řádné péče a příčinné souvislosti dle Návrhu AILD potom může být ulehčena obdobným vztahením článku 10 odst. 4 Revidované PLD, který v případě, kdy žalobce má s prokázáním vady výrobku nebo příčinné souvislosti mezi

¹⁹⁴ A to i přesto, že rozsudek C-163/21 rozšířil důkazní povinnosti na nově vytvořené důkazy.

¹⁹⁵ Evropský inspektor ochrany údajů. *Opinion 42/2023 on the Proposals for two Directives on AI liability rules*, s. 9.

¹⁹⁶ Nikoli však již pro potenciální žalobce, neboť vyvratitelnou právní domněnku Návrh AILD zakládá pouze vůči žalobci.

¹⁹⁷ Evropský inspektor ochrany údajů. *Opinion 42/2023 on the Proposals for two Directives on AI liability rules*, s. 9.

¹⁹⁸ HACKER, Philipp. *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 43.

vadou a škodou nebo obojího nepřiměřené obtíže (zejména z důvodu technické nebo vědecké složitosti – k významu viz níže), zavádí právní domněnku vady výrobku nebo příčinné souvislosti mezi vadou a škodou nebo obojí za podmínky, kdy bude prokázáno, že je pravděpodobné, že výrobek je vadný nebo, že existuje příčinná souvislost mezi vadou a škodou, nebo obojí.¹⁹⁹

Významné ulehčení důkazního břemene by přineslo rovněž zavedení objektivní odpovědnosti za systémy AI. Poškození by tak nemuseli prokazovat zavinění. Komise však tuto možnost v kombinaci s povinným pojištěním, jak požadoval rovněž i Evropský parlament,²⁰⁰ ponechala až do druhé fáze hodnocení Návrhu AILD (Návrh AILD předpokládá dvoufázový přístup), kdy budou zhodnoceny účinky první fáze (tj. minimálně invazivního přístupu, aby nedošlo k omezení inovací).²⁰¹ Vzhledem k tomu, že Návrh AILD jde cestou minimální harmonizace, je možné se případné objektivní odpovědnosti domáhat dle právní úpravy členských států nebo členské státy mohou objektivní odpovědnost zavést.²⁰² Tento způsob však vede k roztržitosti právní úpravy v členských státech a k právní nejistotě,²⁰³ což v konečném důsledku může vést k potlačení inovací. I přesto, že by zavedení objektivní odpovědnosti vyřešilo problematiku prokazování zavinění, nevedlo by to k úplnému ulehčení uplatnění nároku, neboť i v případě objektivní odpovědnosti je nutné prokázat příčinnou souvislost. V tomto ohledu by tak poškozeným napomohlo úplné obrácení důkazního břemene, kdy by postačovalo prokázání vzniku škody a zapojení systému AI. Tento přístup byl nicméně rovněž Komisí odmítnut s odůvodněním rizika potlačení inovací.²⁰⁴ Členské státy však mohou (stejně jako v případě objektivní odpovědnosti) úplné obrácení důkazního břemene ve svých právních řádech zavést, což rovněž může vést k další roztržitosti právní úpravy a právní nejistotě.

5.3 Nástroje dle revidované PLD

5.3.1 Zpřístupnění důkazů

Revidovaná PLD oproti Návrhu AILD stanoví povinnost zpřístupnění důkazů pouze vůči straně žalované, tedy nezakotvuje tuto možnost rovněž vůči potenciálním žalovaným. Dále Revidovaná PLD na rozdíl od Návrhu AILD neposkytuje žalobcům možnost nařídit uchování důkazů.

Dle čl. 9 odst. 1 Revidované PLD je soud oprávněn nařídit žalovanému zpřístupnění příslušných důkazů, které má k dispozici v případě, kdy žalobce předloží skutečnosti a důkazy, *kteřé jsou dostatečné k doložení oprávněnosti nároku na náhradu škody*. K požadavku na doložení „*oprávněnosti*“ nároku je nutné poznamenat, že české znění Revidované PLD se zde liší od ostatních jazykových verzí Revidované PLD. Například anglická jazyková verze Revidované PLD namísto pojmu „*oprávněnost*“ používá pojem „*plausibility*“

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ Viz čl. 4 návrhu nařízení v usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. října 2020, obsahující doporučení Komisi k režimu občanskoprávní odpovědnosti za umělou inteligenci.

²⁰¹ Viz důvodová zpráva k Návrhu AILD, s. 6–7.

²⁰² Viz bod 14 preambule Návrhu AILD.

²⁰³ LODIE, Alexandre – JUAREZ, Stephanie Celis – KARATHANASIS, Theodoros. *Towards a New Regime of Civil Liability for AI Systems*. 2022, s. 11 [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://hal.science/hal-04130851>.

²⁰⁴ Viz důvodová zpráva k Návrhu AILD, s. 6–7.

a německá jazyková verze pracuje s pojmem „*Plausibilität*“, které je možné přeložit jako „věrohodnost“. Pojem „oprávněnost“ však může značit, že by se mělo jednat o doložení takových skutečností a důkazů, které najisto prokazují oprávněnost nároku. Pojmy „*plausibility*“ a „*Plausibilität*“ jsou rovněž užívány v čl. 3 odst. 1 Návrhu AILD anglické a německé jazykové verze jako kritérium pro určení požadavku míry prokázání nároku. Česká verze v čl. 3 odst. 1 Návrhu AILD zde pracuje s pojmem „věrohodnost“. S ohledem na účel předmětného ustanovení Revidované PLD, kdy tento účel je shodný s účelem čl. 3 odst. 1 Návrhu AILD (tj. usnadnění uplatnění nároku poškozených osob), by měl být čl. 9 odst. 1 Revidované PLD vykládán tak, že je nutné předložit skutečnosti a důkazy, které jsou dostatečné k prokázání věrohodnosti nároku na náhradu škody. Ve prospěch tohoto výkladu svědčí rovněž znění ust. § 10 zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže a příslušného čl. 5 odst. 1 Směrnice 2014/104/EU, která rovněž stanovují požadavek „věrohodnosti“, neboť účelem této úpravy je taktéž usnadnění uplatnění nároku na náhradu škody.²⁰⁵ Pro zajištění jednotného výkladu je tak nutné, aby český zákonodárce transponoval Revidovanou PLD v souladu s jejím výše uvedeným účelem, a tedy pojem „oprávněnost“ nahradil pojmem „věrohodnost“.

Revidovaná PLD ve vztahu ke zpřístupnění důkazů bere v úvahu (shodně jako Návrh AILD) oprávněné zájmy žalovaného, a to zejména ochranu obchodního tajemství a důvěrných informací, a omezuje zpřístupnění důkazů na poskytnutí těch důkazů, které jsou nezbytné a přiměřené pro podporu nároku.²⁰⁶

5.3.2 Vyvratitelné právní domněnky

Článek 10 Revidované PLD stanovuje vyvratitelné právní domněnky pro určení vadnosti výrobku a příčinné souvislosti mezi vadou výrobku a škodou. Vadnost výrobku je presumována, je-li naplněna některá z těchto podmínek:

- 1) žalovaný nezpřístupnil důkazy podle čl. 9 odst. 1 Revidované PLD;
- 2) žalobce prokáže, že výrobek nespĺňuje povinné požadavky na bezpečnost výrobků stanovené unijním nebo vnitrostátním právem, které mají chránit před rizikem vzniku škody. Dle bodu 46 preambule Revidované PLD je tato domněnka zakotvena k posílení vztahu mezi pravidly v oblasti bezpečnosti výrobků a pravidly odpovědnosti; nebo
- 3) žalobce prokáže, že škoda byla způsobena zjevnou závadou výrobku při důvodně předvídatelném použití nebo za běžných okolností. Bod 46 preambule Revidované PLD uvádí za příklad zjevné vady skleněnou láhev, která při důvodně předvídatelném používání exploduje. Dle bodu 26 preambule Revidované PLD důvodně předvídatelné použití zahrnuje použití, pro které je výrobek určen v souladu s informacemi poskytnutými výrobcem nebo hospodářským subjektem, který jej uvádí na trh, běžné použití stanovené návrhem a konstrukcí výrobku a použití, které lze důvodně předvídat, pokud by takové použití mohlo vyplývat z dovoleného a snadno předvídatelného lidského chování.

²⁰⁵ Viz např. bod 15 preambule Směrnice 2014/104/EU.

²⁰⁶ Viz čl. 9 odst. 3–5 Revidované PLD.

Příčinná souvislost je dle čl. 10 odst. 3 Revidované PLD presumována, pokud se prokáže, že výrobek je vadný a způsobená škoda typicky odpovídá dané vadě. Vzhledem k tomu, že předmětné ustanovení stanoví požadavek na „prokázání“ vadnosti výrobku, lze se domnívat, že nebude v tomto případě postačovat domněnka vadnosti výrobku.²⁰⁷

Revidovaná PLD dále v čl. 10 odst. 4 zakotvuje vyvratitelnou právní domněnku vadnosti výrobku a příčinné souvislosti mezi vadou a škodou nebo obojí v případě, kdy soud dojde k závěru, že žalobce má i přes zpřístupnění důkazů v souladu s čl. 9 a s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem případu nepřiměřené obtíže s prokázáním vady výrobku nebo příčinné souvislosti mezi vadou a škodou nebo obojího, a to zejména z důvodu technické nebo vědecké složitosti, a pokud žalobce prokáže, že je pravděpodobné, že výrobek je vadný nebo že existuje příčinná souvislost mezi vadou a škodou, nebo obojí.

5.4 Zhodnocení naplnění účelu revidované PLD skrze nástroje

5.4.1 Zpřístupnění důkazů

Možnost zpřístupnění důkazů napravuje nedostatek, kterému čelila PLD, kdy se poškození potýkali s obtížemi s prokázáním svého nároku, a to mimo jiné z důvodů nemožnosti shromáždění potřebných důkazů.²⁰⁸ Tento nedostatek však nebyl napraven dokonale, neboť Revidovaná PLD oproti Návrhu AILD nestanovuje možnost žádat zpřístupnění důkazů ještě před zahájením soudního řízení a ani nestanovuje právo k zachování důkazů a s ním spojeným případným důsledkem spočívajícím ve vzniku právní domněnky. S ohledem na podstatně širší věcnou působnost Revidované PLD oproti Návrhu AILD je do jisté míry ospravedlnitelné, že Revidovaná PLD tyto možnosti nestanoví. I přesto by však bylo vhodné pro efektivní uplatnění nároků zahrnout do Revidované PLD možnost zpřístupnění důkazů před zahájením soudního řízení a zachování důkazů, a to alespoň pro případy vědecky a technicky složité.

Vzhledem k tomu, že znění Revidované PLD ve vztahu ke zpřístupnění důkazů obsahuje podobná ustanovení jako Návrh AILD, trpí rovněž Revidovaná PLD v tomto ohledu stejnými nedostatky jako Návrh AILD. K těmto nedostatkům patří obtížnost při vyžádání a hodnocení důkazů z důvodu technické složitosti a s tím související nutnost opatření znaleckého posudku a vysoká míra požadavků pro osvědčení nároku.

5.4.2 Vyvratitelné právní domněnky

Pro poškozené osoby je významným přínosem stanovení vyvratitelné právní domněnky vadnosti výrobku v případě nesplnění povinnosti žalovaného zpřístupnit důkazy. V ostatních případech je přínos vyvratitelných právních domněnek dle Revidované PLD omezený a trpí podobnými nedostatky jako Návrh AILD.

Stejně jako v případě Návrhu AILD se ani v případě Revidované PLD poškozené osoby neobejdou bez znaleckých posudků k tomu, aby právních domněnek využily. Znalecký posudek bude nutný zejména k prokázání toho, že výrobek nesplňuje povinné požadavky na bezpečnost výrobků stanovené unijním nebo vnitrostátním právem.

²⁰⁷ Shodně SPINDLER, Gerald. *Die Vorschläge der EU-Kommission zu einer neuen Produkthaftung und zur Haftung von Herstellern und Betreibern Künstlicher Intelligenz. Computer und Recht*, s. 698.

²⁰⁸ Bod 3 preambule Revidované PLD.

Rovněž prokázání zjevné vady výrobku a typičnosti škody odpovídající vadě výrobků budou omezené na případy, které nebudou složité a jejich aplikace na nové technologie tak bude omezená, neboť v těchto případech je pravděpodobné, že vada nebude zjevná.

Zejména v případech technicky a vědecky složitých mají žalobcům napomoci příslušné domněnky. Určení toho, zda se žalobce potýká s nepřiměřenými obtížemi s prokázáním vady výrobku nebo příčinné souvislosti mezi vadou výrobku a škodou nebo obojího, a to zejména z důvodu technické či vědecké složitosti, může (z důvodu obecnosti předmětného ustanovení) vést k výkladovým problémům. Revidovaná PLD k podmínce nepřiměřených obtíží shodně jako k technické a vědecké složitosti nestanovuje žádná přesnější vodítka. Technické a vědecké složitosti se Revidovaná PLD věnuje pouze v rámci bodu 48 preambule. Dle tohoto bodu by soudy měly technickou nebo vědeckou složitost posuzovat případ od případu s přihlédnutím k různým faktorům, které by měly zahrnovat složitou povahu 1) výrobku (např. inovativního zdravotnického prostředku), 2) použité technologie (jako je strojové učení), 3) informací a dat, které má žalobce analyzovat, a 4) příčinné souvislosti (jako je souvislost mezi farmaceutickým nebo potravinářským výrobkem a výskytem zdravotního problému) nebo souvislosti, jejíž prokázání by vyžadovalo, aby žalobce vysvětlil vnitřní fungování systému AI. Tento bod preambule dále uvádí, že žalobce by sice měl předložit argumenty prokazující nadměrné obtíže, ale jejich prokázání by nemělo být vyžadováno. K tomuto je zde uvedeno, že v případě nároku týkajícího se systému AI by žalobce neměl být povinen vysvětlovat specifické vlastnosti systému AI ani to, jak tyto vlastnosti ztěžují prokázání příčinné souvislosti.

Bylo by proto vhodné výše uvedené ustanovení zpřesnit alespoň prostřednictvím demonstrativních případů, které značí nepřiměřené obtíže a technickou či vědeckou složitost.

Závěr

Specifické vlastnosti umělé inteligence, které zahrnují složitost, autonomii a neprůhlednost, mohou poškozeným, jimž byla způsobena umělou inteligencí škoda, ztížit až znemožnit uplatnění jejich nároků na náhradu škody. Poškození tak při uplatňování nároků na náhradu škody mohou být znevýhodněni oproti případům, které umělou inteligenci nezahrnují. Nové směrnice mají tyto nedostatky napravit a zajistit, že poškozeným bude zaručena stejná právní ochrana jako v případech, jež umělou inteligenci nezahrnují. Cílem Nových směrnic je též předejít roztržštěnosti právní úpravy a zajistit právní jistotu pro adresáty příslušných právních norem.

Revidovaná PLD dále přizpůsobuje odpovědnostní normy digitálnímu věku a novým technologiím, včetně umělé inteligence. V tomto ohledu je významný posun v zahrnutí softwaru pod pojem výrobku. Revidovaná PLD také rozšiřuje okolnosti, které jsou brány v úvahu při posuzování vadnosti výrobku v případě nových technologií. Revidovaná PLD dále rozšiřuje působnost oproti PLD zrušením limitu 500 eur k uplatnění nároku, dále rozšířením okruhu odpovědných osob a rozšířením rozsahu náhrady škody na majetek, který není používán výhradně pro profesní účely. Revidovaná PLD těmito změnami posiluje pozici poškozených osob a zároveň řeší některé možné interpretační problémy týkající se odpovědnosti za vadu výrobku ve vztahu k novým technologiím.

Nástroje představené Novými směrnicemi, které mají přispět k naplnění jejich cílů, tj. zpřístupnění důkazů a právní domněnky, jsou krok správným směrem k naplnění těchto cílů. Přínos těchto nástrojů k naplnění cílů Nových směrnic je však omezený a oběma by

prospěly úpravy, skrze které by mohly být tyto cíle naplněny. S ohledem na pokročilost legislativního procesu Revidované PLD a vzhledem k tomu, že Revidovaná PLD jde cestou plné harmonizace, jsou případné úpravy v rámci legislativního procesu, případně ze strany členských států, omezené. Návrh AILD však stále může v rámci legislativního procesu dostat významných změn či je možné případné nedostatky napravit v rámci implementace na úrovni jednotlivých členských států.

Ve vztahu ke zpřístupnění důkazů Nové směrnice trpí nedostatky v podobě vysokých nároků kladených na osvědčení nároku na náhradu škody a nezbytnosti vypracování znaleckých posudků. Míra těchto požadavků by mohla být snížena a nutnost vypracování znaleckých posudků eliminována povinností poskytnout vysvětlující zprávu k vyžádaným dokumentům. Shodně v případě právních domněnek nelze u Nových směrnic shledávat významné ulehčení pro poškozené s uplatněním jejich nároků a záruku právní jistoty pro adresáty těchto norem. Nové směrnice v tomto ohledu způsobují interpretační potíže a kladou na poškozené vysoké požadavky z hlediska splnění kritérií pro vznik právních domněnek. Nové směrnice by tak měly být zpřesněny a příslušné požadavky zmírněny.

Nové směrnice rovněž trpí koncepčními nedostatky. Mezi nejvýznamnější nedostatky patří omezení zpřístupnění důkazů v Návrhu AILD pouze na vysoce rizikové systémy AI, zatímco Revidovaná PLD takovéto omezení neklade. Dalším významným недостатkem je omezení požadavku na zpřístupnění důkazů v Revidované PLD pouze na soudní řízení, a nikoli také na předlitigační fázi jako v Návrhu AILD.

Nové směrnice mohou způsobit potíže v aplikační praxi z důvodu jejich neostře působnosti. Tento nedostatek společně s nekonceptností Nových směrnic by mohl být zhojen sjednocením navržené úpravy do jednoho právního předpisu, což je s ohledem na pokročilost legislativního procesu Revidované PLD nyní již nereálné. Zpřesnění působnosti však může být stále upraveno v rámci Návrhu AILD.

Nové směrnice nevedou ke „zrovnoprávnění“ ochrany poškozených v případě škody způsobené umělou inteligencí oproti případům, které se umělé inteligence netýkají. V případě, kdy nebude tento nedostatek napraven, bude ochrana osob poškozených umělou inteligencí *de facto* snížena oproti případům nezahrnujícím umělou inteligenci. Lze také očekávat, že soudní řízení týkající se případů umělé inteligence budou trvat delší dobu a vyžadovat vyšší náklady (zejména na vypracování znaleckých posudků), což může vést k odrazení poškozených od uplatnění nároků.

Zpřesnění, zjednodušení a zmírnění požadavků v Nových směrnicích by nejenom umožnilo efektivnější uplatnění nároků ze strany poškozených osob, ale vedlo by i k právní jistotě odpovědných osob. Právní jistota adresátů norem tak nepochybně může vést k rozvoji inovací, čímž je možné vykompenzovat i případnou přísnost úpravy pro odpovědné subjekty.

Draft AI Liability Directive and Revised Product Liability Directive: Assessing the Potential to Meet the Stated Objectives of the New Regulation

Klára Krbušek (<https://orcid.org/0009-0003-2290-5927>)

Abstract: The utilization of artificial intelligence brings both advantages and risks, placing it at the forefront of interest for regulation at both state and multinational levels. At the European Union level, a regulation addressing artificial intelligence was adopted with the aim of eliminating risks associated with the use of artificial intelligence. However, this regulation does not guarantee complete protection against potential damages. According to current liability legal norms, the specific traits of artificial intelligence can hinder or even prevent affected individuals from claiming compensation for their damages. Consequently, the European Commission has presented a directive proposal on liability for artificial intelligence and a revised directive proposal on liability for defective products. The common objective of both proposals is to ensure effective compensation for affected individuals and to enhance legal certainty for legal subjects in cases involving artificial intelligence. This article evaluates whether these directives can achieve its objectives within the context of the specific traits of artificial intelligence, which present new challenges to traditional legal frameworks. The introductory section presents the topic and prior EU initiatives in this field. This is followed by an analysis of the directives, their scopes, differences, and some of their shortcomings. Special attention is paid to tools intended to contribute to the stated objectives, namely rules for disclosure of evidence and rebuttable legal presumptions. The concluding chapter summarizes crucial findings, identifies shortcomings in the legislation, and offers potential changes to improve goals attainment.

Keywords: artificial intelligence, liability, liability for artificial intelligence, damage compensation, product defect, Artificial Intelligence Act